

ความหมายของคำว่า “เกรงใจ” และลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย*

ทัศนีย์ แมกาวรวัฒนา**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายทุกแง่มุมของคำว่า เกรงใจ ในภาษาไทย และวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยจากความหมายดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า เกรงใจ มีความหมายประจำคำ 3 ความหมาย คือ ‘ยำเกรง’ ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ และ ‘กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วอาจเป็นการรบกวน’ มีความหมายทางวัจนกรรม 3 ความหมาย ได้แก่ วัจนกรรมตอบรับ วัจนกรรมปฏิเสธ และวัจนกรรมขอบคุณ มีความหมายทางสังคม 2 ความหมาย คือ ผู้พูดมีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าผู้ฟัง และผู้พูดไม่สนิทสนมกับผู้ฟัง ซึ่งความหมายทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยว่าเป็นสังคมแบบรวมกลุ่มให้ความสำคัญกับผู้อาวุโส คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: คำสำคัญทางวัฒนธรรม ความหมายประจำคำ ความหมายทางวัจนกรรม
ความหมายทางสังคมวัฒนธรรมไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ‘การวิเคราะห์ความหมายแบบครอบคลุมของคำสำคัญทางวัฒนธรรม ‘ไม่เป็นไร’ ‘เกรงใจ’ และ ‘ขอโทษ’ ในภาษาไทยตามแนวทฤษฎีอภิปรัชญาเชิงอรรถศาสตร์ธรรมชาติ’ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ เป็นอย่างสูงที่ให้ข้อเสนอแนะในการเขียนบทความ

** นักศึกษาปริญญาเอก ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330, E-mail: thnmek@yahoo.com

The Comprehensive Meanings of *Krengchai* and the Important Aspects of Thai Culture*

Thasanee Mekthawornwathana**

Abstract

This paper aims at investigating the comprehensive meanings of krengchai in Thai and analyzing the important aspects of Thai culture from these meanings. The result revealed that krengchai has three literal meanings, ‘respect’, ‘afraid that other people would feel unsatisfied’ and ‘afraid that what has happened might bother others’. Also the study showed that krengchai carries three speech-act meanings, thanking, accepting and refusing. It also showed that krengchai has two social meanings, the speaker has lower status than the addressee or the speaker and the addressee are not close to each other. All these meanings reflect that Thai is a collective society and Thais place a high value on elderly, care for other people’s feeling and hold the daily life to the Buddha’s teaching.

Keywords: *Cultural Keyword, Literal Meaning, Speech-Act Meaning, Social Meaning, Thai Culture*

* This article is a part the PhD dissertation, ‘The Natural Semantic Metalanguage Approach to a Study of The Comprehensive Meanings of The Cultural Keywords ‘maipenrai’ ‘krengchai’, and ‘khotot’ in Thai’. I am grateful to Professor Amara Prasithrathsint for her helpful comments on an earlier version of this paper.

** PhD candidate at Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University Phythai Road, Pathumwan, Bangkok 10330 THAILAND, E-mail: thnmek@yahoo.com

บทนำ

คำว่า *เกรงใจ* ในภาษาไทยมีความคลุมเครือในแง่การให้นิยามความหมาย รวมทั้งการกำหนดประเภททางไวยากรณ์ เนื่องจากยังไม่มีข้อกำหนดไว้อย่างแน่ชัดไว้ในพจนานุกรมว่าโดยแท้จริงแล้ว มีความหมายว่าอะไรได้บ้าง หรือสามารถทำหน้าที่เป็นคำประเภทใดในภาษาไทยได้บ้าง ซึ่งปัญหาการขาดแหล่งอ้างอิงทางความหมายทุกแง่มุมที่ถูกต้องและชัดเจนของคำสำคัญดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการใช้ภาษาไทยสำหรับคนไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงการแปลที่ไม่สามารถแน่ใจได้ว่า *เกรงใจ* ควรถอดความเป็นคำใดในภาษาต่างประเทศ และไม่รู้ว่าจะควรใช้คำต่างประเทศใดที่ถอดความให้มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกับทั้งสองคำนี้มากที่สุด เนื่องจากไม่รู้ความหมายที่ชัดเจนในภาษาไทย

อักขรานุเคราะห์ ของหมอบลัดเลย์ พ.ศ. 2461 ให้ความหมายคำว่า *เกรงใจ* ไว้ว่า หมายถึง ‘คนจะทำการสิ่งใด ฤจะพูดจาสิ่งใดคอยรักษารูปร่างใจผู้อื่น เพราะกลัวเขาจะโกรธ’ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า ‘ไม่อยากจะให้ผู้อื่นรู้สึกลำบาก เดือดร้อนรำคาญใจ’ นววรรณ พันธุเมธา (2544) ให้ความหมายไว้ว่า ‘เกรงว่าจะรบกวนทำให้ไม่พอใจ เช่นเปิดวิทยุไม่เกรงใจเพื่อนบ้าน’ ส่วนเชียรชัย เอี่ยมวรเมธ (2546) ให้ความหมายไว้ 3 ความหมาย คือ ‘ยำเกรง’ ‘อ่อนน้อมถ่อมตนเกินไป’ และ ‘กลัวจะเป็นการรบกวน’ ในขณะที่ชาย โพธิ์ลีดา (2535) ให้ความหมายไว้ว่า ‘การหลีกเลี่ยงการกระทำและคำพูดอันจะทำให้ผู้อื่นซึ่งเรามีปฏิสัมพันธ์ด้วยความไม่สบายใจ ไม่พอใจ หรือได้รับการกระทบกระเทือนด้วยประการใด ๆ ก็ตาม’ ซึ่งการให้ความหมายที่แตกต่างกันเช่นนี้ ทำให้เกิดความสับสนว่าควรยึดความหมายจากแหล่งใด เป็นแหล่งอ้างอิงความหมายของคำว่า *เกรงใจ*

เกรงใจ ยังมีความน่าสนใจในแง่ที่เป็นคำที่ไม่พบในสังคมตะวันตก และไม่มีคำศัพท์ใดในภาษาอังกฤษที่สามารถใช้แทนคำนี้ได้ จนเกิดเป็นคำถามที่หลายคนสงสัยว่า ‘เกรงใจแปลว่าอะไรในภาษาอังกฤษ’ และสังเกตว่ามีพ็อคเก็ตบุ๊คที่เขียนโดยชาวต่างชาติที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมไทยจำนวนหลายเล่มพยายามให้คำตอบนี้ เช่น ‘หนังสือเรื่อง cross-culture ฝรั่งไม่เข้าใจ คนไทยไม่เก็ท’ ของคริสโตเฟอร์ ไรท์ (2549) และ ‘เกรงใจแปลว่าอะไร’ ของแอนดรู บิกส์ (2547) ที่มีมุมมองคล้ายกันว่า ในวัฒนธรรมตะวันตกนั้น ไม่มีคำว่าเกรงใจโดยตรง แต่มีคำพูดอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าเกรงใจ ได้แก่ ‘don’t impose’ ‘put yourself in the other people’s shoes’ หรือ ‘consideration’ หรือ ‘considerate’ โดยให้เหตุผลตามมุมมองของชาวตะวันตกว่า *เกรงใจ* เป็นคำที่มีความสัมพันธ์กับสังคมแบบพึ่งพา นิยมการทำงานเป็นกลุ่ม ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และความรู้สึกของผู้อื่น (Collective; Group Oriented; Relationships Oriented; Soft Culture) เป็นคำที่มีความหมายกว้างและไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นความเปิดเผย ตรงไปตรงมา เป็นสังคมแบบอิสระ นิยมการทำงาน

คนเดียว ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่ได้มากกว่าคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น (Individualist; Self-Oriented; Results Oriented; Hard Culture)

ในงานเขียนเรื่อง ‘Reflections on Thai Culture’ ของคลอสเนอร์ (2530) ได้กล่าวถึงสังคมไทยไว้อย่างน่าสนใจว่า เป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของ ‘จิตใจ’ ที่มีต่อสถานการณ์ใด สถานการณ์ใดสังเกตได้จากในภาษาไทยมักพบคำจำนวนมากที่เกิดร่วมกับคำว่า ใจ เช่น ‘ใจเย็น’ ‘ใจดี’ ‘ใจกว้าง’ ‘ใจร้อน’ ‘เกรงใจ’ และคำอื่น ๆ โดยพยายามให้ความหมายของคำว่า *เกรงใจ* ในฐานะชาวต่างประเทศที่คุ้นเคยกับสังคมไทยไว้ว่า *เกรงใจ* หมายถึงทัศนคติท่าทีที่มีต่อผู้อื่นสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นสภาพความแตกต่างระหว่างสถานภาพทางสังคมของบุคคลได้เป็นอย่างดี โดยพบว่าผู้น้อยมักเกรงใจผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า การเกรงใจอาจเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นความไม่มั่นใจ หรือไม่ต้องการบังคับให้ผู้อื่นกระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ

การให้ความหมายของคำว่า *เกรงใจ* โดยชาวต่างประเทศที่คุ้นเคยกับประเทศไทยข้างต้น เป็นการพยายามให้ความหมายของคำในภาษาไทยโดยชาวต่างประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มความเป็นไปได้สูงว่าความหมายที่ได้มักคลาดเคลื่อนจากความหมายที่แท้จริง เนื่องจากการใช้ภาษาของแต่ละวัฒนธรรมมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และการมองโลกของคนในสังคมนั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยกับเวียซบิคกา (Wiezbicka, 1997) ที่มองว่าการใช้ภาษาของคนในสังคมหนึ่ง ๆ สามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะวัฒนธรรมของสังคมนั้นได้ ๆ เนื่องจากภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นวิธีการคิด การมองโลก ความเชื่อและแบบแผนความประพฤติที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งจนเกิดเป็นวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งแต่ละสังคมก็จะมีลักษณะเฉพาะตัวต่างจากสังคมอื่น และความต่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้จาก ‘ภาษา’ ที่เป็นเสมือนเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของคนในแต่ละสังคม

สำหรับการให้ความหมายที่ชัดเจนของคำสำคัญโดยแหล่งที่อ้างอิงที่เชื่อถือได้โดยคนไทยเจ้าของภาษา เช่น ในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หรือในพจนานุกรมฉบับประยุทธ์อื่น ๆ ก็ยังไม่พบว่ามีคำกำหนดว่าโดยแท้จริงแล้ว คำว่า *เกรงใจ* มีความหมายได้อย่างไรได้บ้างในภาษาไทย ซึ่งผลเสียของการขาดแหล่งอ้างอิงดังกล่าว คือ ทำให้เกิดปัญหาว่าถึงแม้ว่าคนไทยโดยส่วนใหญ่รู้ว่า *เกรงใจ* ใช้เมื่อไหร่ได้บ้าง แต่ไม่สามารถบอกได้ว่ามีความหมายว่าอย่างไร เช่นอาจบอกได้ว่า *เกรงใจ* ใช้เพื่อปฏิเสธ โดยยกตัวอย่างประโยค ‘เกรงใจ เธอกินไปก่อนเลย ไม่ต้องรอเรา’ หรือรู้ว่าประโยค ‘เกรงใจ จริง ๆ ที่หลังกามือเปล่าก็ได้’ สามารถใช้ได้เพื่อแสดงว่าผู้พูดขอบคุณ และไม่ต้องการรบกวนผู้ฟัง แต่ไม่สามารถอธิบายได้ว่าความหมายของคำว่า *เกรงใจ* ในแต่ละประโยคคืออะไร ดังนั้น การค้นหาความหมายจริง ๆ ที่เป็นไปได้ทั้งหมดของ *เกรงใจ* ยังคงเป็นปัญหาที่น่าขบคิดเพื่อให้คำตอบที่ชัดเจน ดังนั้น การศึกษาเรื่องความหมายของคำนี้จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายและน่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากสังเกตได้ว่าคนไทยส่วนใหญ่ใช้คำว่า *เกรงใจ* ในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป ดังนั้น คำคำนี้จึงน่าจะมีความผูกพันกับคนไทยอย่างแน่นแฟ้น และถือได้ว่าเป็น คำสำคัญ (keyword) ของสังคมไทยซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยได้

คำสำคัญในแต่ละภาษาอาจปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบ อาทิ วัจนกรรม การใช้คำต้องห้าม รวมถึงข้อมูลชนิดอื่นทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงบรรทัดฐานทางสังคมและคุณค่าทางสังคม ได้แก่ สุภาชิต คำที่มักปรากฏร่วมกัน (Collocations) การสนทนาพูดคุยกันในชีวิตประจำวัน การใช้คำลงท้าย คำอุทาน การใช้คำขึ้นต้น และการอ้างถึง (Goddard, 2004; Goddard, 2006; Goddard and Wierzbicka, 2004; Wierzbicka, 1997) ที่สามารถสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง ๆ ได้เด่นชัดที่สุด ซึ่งโดยมักเป็นคำที่ใช้บ่อยในการมีปฏิสัมพันธ์กันของคนในสังคม ซึ่งจากคำจำกัดความ คำสำคัญ ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมองว่า *เกรงใจ* คือคำสำคัญคำหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้น การศึกษาความหมายทุกแง่มุมของ *เกรงใจ* จึงน่าจะสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของสังคมไทยได้เช่นกัน

จากการสำรวจเอกสาร พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคำว่า *เกรงใจ* คือ งานของสุระศิริมหาวรรณ (2546) ที่ศึกษาเรื่อง ‘ค่านิยมเรื่องความเกรงใจกับความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานระหว่างพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน’ เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายของคำว่า *เกรงใจ* ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทย และเพื่อสำรวจการรับรู้ค่านิยมเรื่องความเกรงใจของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวต่างชาติต่อความหมายของคำว่า *เกรงใจ* ที่พูดโดยพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทย รวมทั้งบทบาทของค่านิยมความเกรงใจต่อการปฏิบัติงานและต่อความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน โดยสุระพบว่าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทยและพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวต่างชาติรับรู้ความหมายของคำว่า *เกรงใจ* ต่างกัน โดยพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทยมองว่า *ความเกรงใจ* หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากไม่ต้องการรบกวนผู้อื่น ถึงแม้ว่าความคิดกับการกระทำจะไม่สอดคล้องกันก็ตาม ในขณะที่พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวต่างชาติส่วนใหญ่เห็นว่า *ความเกรงใจ* หมายถึง การยืมเสมอและไม่ปัน รวมไปถึงการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางวาทวิทยา ไม่ได้มุ่งวิเคราะห์รูปภาษาที่พบ และไม่ได้อาศัยทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า *เกรงใจ* ในทางภาษาศาสตร์ พบงานของอินทจักร (Intachakra, 2011) ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแสดงให้เห็นข้อจำกัดของทฤษฎีเรื่องความสุภาพตามแนวคิดของบราวน์และเลวินสัน และเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของคำว่า *ความเกรงใจ* ที่มีต่อการสนทนาของผู้พูดคนไทย โดยอินทจักรเสนอว่าการใช้แนวคิดเรื่อง *ใจ* มาอธิบายความสุภาพในสังคมไทยนั้นเป็นวิธีที่เหมาะสมและใช้ได้ดีกว่าแนวคิดเรื่อง *เกรงใจ* และมองว่าความสุภาพในสังคมไทยและ *ความเกรงใจ* คือสิ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะมองความสุภาพในแง่มุมใดก็ตาม อาทิ ในมุมมองว่าความสุภาพคือการคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น การแสดงความเคารพและเชื่อฟัง การแสดงออกอย่างเหมาะสม วิธีในการทำให้เกิดความขัดแย้งน้อยที่สุดในการทำให้การสนทนาดำเนินไปอย่างราบรื่น งานวิจัยของอินทจักรช่วยสนับสนุนข้อเท็จจริงที่ว่า *เกรงใจ* ถือเป็นคำสำคัญของสังคมไทย เนื่องจากคำนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนในสังคม แต่ยังเป็นคำที่คนส่วนใหญ่ในสังคมให้ความสำคัญและคำนึงถึงเสมอในการพูดคุยกับผู้อื่น ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นหัวใจของการสื่อสารในสังคมไทย

ซึ่งแม้งานของอินทจักร (Intachakra, 2011) ไม่ได้มุ่งวิเคราะห์ความหมายของคำว่า *เกรงใจ* แต่ถือว่าได้ชี้ประเด็นให้เห็นความสำคัญของคำว่า *เกรงใจ* ไว้อย่างน่าสนใจ

เมื่อทบทวนงานที่มุ่งวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย พบว่า ส่วนใหญ่มักเป็นงานทางด้านสังคมศาสตร์ อาทิ งานวิจัยของพัทยา สายหู และคณะ (2515); ลิขิต อีร์เวคิน (2548) และบรรเทิง พาพิจิตร (2549) ซึ่งได้ข้อสรุปเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่คล้ายคลึงกัน ว่ามีลักษณะเด่นคือรักสนุก รักพวกพ้อง หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และการขัดแย้งทางสังคม แต่ปรารถนาแสดงความเห็นอกเห็นใจ ความเมตตากรุณา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อคนอื่น หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์รุนแรง ใช้ความประนีประนอมในการแก้ไขความขัดแย้ง หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์รุนแรงในการเผชิญหน้ากันโดยตรง ตลอดจนการแสดงความโกรธ ความรำคาญ ความเกลียดชัง และการแสดงอารมณ์อย่างเปิดเผย แต่งานวิจัยทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เน้น มักมุ่งวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยโดยการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของคนในสังคมโดยตรง แล้วเชื่อมโยงพฤติกรรมที่ปรากฏไปสู่ข้อสรุปเรื่องวัฒนธรรม โดยไม่ได้มุ่งวิเคราะห์วัฒนธรรมผ่าน *ภาษา* แต่อย่างใด และไม่ได้แสดงหลักฐานที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สนับสนุนข้อสรุปเรื่องวัฒนธรรมที่พบ ทั้งไม่ได้แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างภาษาและวัฒนธรรม เนื่องจากอาจมองว่าภาษาเป็นเพียงสื่อกลางของการติดต่อเท่านั้น โดยไม่ได้มองให้ลึกลงไปว่าคำแต่ละคำในภาษาต่างมีมีโนทัศน์ ความคิด ความเชื่อ และลักษณะทางสังคมแฝงอยู่ ซึ่งสามารถทำให้เข้าใจพฤติกรรม กิจกรรม และวัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง ๆ ได้

ด้วยเหตุผลทั้งหมดข้างต้นทำให้นักศึกษาว่า *เกรงใจ* มีความหมายทุกแง่มุมว่าอย่างไรได้บ้าง และจากความหมายที่พบจะสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยได้อย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการการศึกษาเรื่องความหมายของคำว่า *เกรงใจ* ด้วยกรอบทางภาษาศาสตร์ เนื่องจากมองว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายและน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะคนไทยส่วนใหญ่ใช้คำนี้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น จึงน่าจะมีความผูกพันกับคนไทยอย่างแน่นแฟ้น และถือได้ว่าเป็นคำสำคัญทางวัฒนธรรม (Cultural Keyword) ของสังคมไทย ซึ่งการศึกษาความหมายทุกแง่มุมของคำว่า *เกรงใจ* น่าจะสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นบางประการของวัฒนธรรมไทยได้

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อวิเคราะห์ความหมายทุกแง่มุมของคำว่า *เกรงใจ* ในภาษาไทย
- 2) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยจากความหมายของคำว่า *เกรงใจ*

วิธีดำเนินการวิจัย

เก็บรวบรวมข้อมูลคำพูดที่มีคำว่า *เกรงใจ* ปรากฏอยู่ โดยเลือกศึกษาเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการใช้จริงในชีวิตประจำวันใน 4 แหล่งหลัก ๆ เนื่องจากต้องการให้ข้อมูลที่ให้นำมาวิเคราะห์ครอบคลุมประโยคใช้จริงในปัจจุบันให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มา

วิเคราะห์หาความหมายทั้งหมดที่เป็นไปได้ของคำว่า *เกรงใจ* ได้แก่

1) คลังข้อมูลภาษาไทยบนเว็บไซต์ <http://ling.arts.chula.ac.th/ThaiConc/> โดย เลือกศึกษาตัวอย่างประโยคที่มีคำว่า *เกรงใจ* ปรากฏอยู่จาก 9 หมวดหมู่ที่ปรากฏบนเว็บไซต์ ได้แก่ เรื่องสั้นและนวนิยาย บทความทั่วไป ข่าว หนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานครธุรกิจ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บทความวิชาการ บทความบันเทิง สุนทรพจน์ของอดีตนายกขวน หลีกภัยและสุนทรพจน์ของอดีตนายกทักษิณ ชินวัตร โดยได้คัดเลือกตัวอย่างประโยคจากทุกหมวดหมู่แบบสุ่ม หมวดหมู่ละ 100 ประโยค รวมจำนวนประโยคที่นำมาศึกษาทั้งสิ้น 900 ประโยค

- 2) งานเขียนประเภทต่าง ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น นิตยสาร และหนังสือพิมพ์
- 3) บทความทางโทรทัศน์ และวิทยุ และ
- 4) จากการสอบถามผู้บอกภาษาโดยใช้แบบสอบถาม

นำข้อความที่มีคำว่า *เกรงใจ* มาวิเคราะห์ความหมายหาความหมายทุกแง่มุมที่เป็นไปได้ ได้แก่ ความหมายประจำคำ ความหมายทางวัฒนธรรม และความหมายทางสังคม แล้วสรุปลักษณะเด่นของสังคมไทยที่สะท้อนจากความหมายทั้งหมดข้างต้นของคำว่า *เกรงใจ* วิธีการวิเคราะห์ความหมายประจำคำอาศัยเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์เป็นหลัก โดยนำความหมายแต่ละความหมายไปแทนที่คำว่า *เกรงใจ* ซึ่งหากแทนที่แล้ว และได้ความหมายเหมือนกับคำว่า *เกรงใจ* ทุกประการ จะถือว่าความหมายนั้นคือความหมายของคำว่า *เกรงใจ* การวิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมอาศัยกรอบทฤษฎีวัฒนธรรมตามแนวคิดของเซอร์ล (Searle, 1969) เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้พูดใช้คำว่า *เกรงใจ* เพื่อสื่อเจตนาใด ส่วนการวิเคราะห์ความหมายทางสังคม อาศัยความรู้ทางภาษาศาสตร์สังคม โดยพิจารณาตามตัวแปรทางสังคมว่า *เกรงใจ* จะปรากฏเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเป็นแบบใด และในสถานการณ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ จากนั้นจึงนำความหมายทั้งหมดของคำว่า *เกรงใจ* ที่วิเคราะห์ได้มาหาข้อสรุปเรื่องลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ความหมายประจำคำของ *เกรงใจ*

1.1 *เกรงใจ* หมายถึง ‘ยำเกรง’ (ในงานวิจัยนี้ใช้แทนว่า *เกรงใจ*)

เกรงใจ มีความหมายว่า ‘ยำเกรง’ อาจพบหน้าหน้าคำสรรพนามบุรุษที่ 2 หรือ คำนามหรือไม่ก็ได้ สื่อความหมายว่าประธานหรือผู้พูด ยำเกรงคำนามที่อยู่ตามหลัง *เกรงใจ* ดังตัวอย่าง

- (1) ‘ผม*เกรงใจ* ¹พี่ฯ มากเลยครับเวลาเข้าฉากเลิฟซีน เพราะผมกลัวว่า จะต้องเทก แต่พี่ฯ ดีมากครับ จะคอยช่วยพูดให้กำลังใจผมตลอด ทำให้ผมคลายกังวล’

- (2) ‘เราเป็นประธานที่ใหม่ กรรมการเคาอยู่กันมาอยู่แล้ว เราก็ค่อนข้างที่จะเกรงใจ อาจารย์ผู้ใหญ่ที่อยู่ เพราะฉะนั้นเนี่ยะ ส่วนใหญ่แล้วที่จะให้ทำอะไรก็จะเป็นรุ่นน้อง ๆ’
- (3) ‘นายกฯ ของญี่ปุ่นทุกคนที่ขึ้นมามีอำนาจต้องเกรงอกเกรงใจ ‘มั่ง’ ต่าง ๆ ในพรรคของตนเองมากกว่าหัวหน้าเกรงเสียงเรียกร้องของชาวบ้าน เพราะตนจำเป็นต้องอาศัยเสียงของกลุ่มการเมืองเหล่านั้น’
- (4) ‘หลังจากที่นายไกรลาศถูกยิงเสียชีวิตเพียง 3 ชั่วโมง นางวรรณราตรีก็โทรศัพท์หานางวิมลรัตน์เพื่อขอยืมเงินไปต่อเติมบ้าน โดยอ้างว่าเสียเล็กให้มาขอยืม นางวิมลรัตน์เกรงใจ จึงให้ยืม’

เกรงใจ₁ ในประโยคที่ (1) – (4) อาจพบในรูปคำซ้อนเสียงเป็น เกรงอกเกรงใจ ก็ได้ และอาจพบนำหน้าคำนามหรือละคำนามเอาไว้ก็ได้ โดยคำนามที่ตามหลัง เกรงใจ₁ จะต้องเป็นผู้ที่อยู่เหนือประธานของประโยค เนื่องจากมีอายุมากกว่า มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า หรือมีอำนาจมากกว่า ซึ่งทำให้ประธานของประโยคต้องยำเกรง สังเกตได้จากคำที่ใช้อ้างถึงบุคคลผู้นั้นที่แสดงว่าประธานเคารพ หรือนับถือคำนามที่ตามมา เช่น พี่ อาจารย์ หรือ เสีย เช่น พี่ข้า ในประโยคที่ (1) อยู่เหนือผู้พูด คือ ผม ตามลำดับ เนื่องจากมีอายุและประสบการณ์มากกว่า อาจารย์ ในประโยคที่ (2) อยู่เหนือประธานของประโยคที่เป็นนักเรียน เนื่องจากมีอำนาจ และประสบการณ์มากกว่า ทำนองเดียวกับ มั่งต่าง ๆ ในพรรคการเมือง ในประโยคที่ (3) ที่อยู่เหนือ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น เนื่องจากมีอำนาจต่อรองอำนาจทางการเมืองมากกว่า และ เสีย ในประโยคที่ (4) ที่ละเอาไว้อยู่เหนือ นางวิมลรัตน์ เนื่องจากมีอำนาจและบารมีมากกว่า

นอกจากจะพบในประโยคบอกเล่าแล้ว เกรงใจ₁ ที่เป็นคำกริยา ยังพบได้ในประโยคคำสั่งให้กระทำ และสั่งห้ามไม่ให้กระทำ ดังตัวอย่าง

- (5) ‘งานนี้แม่สังวาลย์ หวังว่าคงไม่มีใครถืออภิสิทธิ์ขึ้นไปร้องร่วมกับนักร้องอาชีพบนเวทีหลายงานที่ผ่านมาไม่รู้เป็นไง บางคนชอบเห็นเวทีการแสดงเป็นร้านคาราโอเกะทุกที เกรงใจ คนซื้อบัตรเข้ามาชมบ้างนะเจ้าคะ’
- (6) ‘สื่อมวลชนนั้นต้อง นำเสนอข่าวที่เป็นกระบวนการ และเสนอทางออกมากขึ้น ที่สำคัญองค์กร สื่อต้องไม่เกรงใจ สปอนเซอร์’
- (7) ‘การ ‘ฮั้วประมูล’ ไม่ว่าจะฮั้วโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจจนถึงขั้นฮั้ว จากนี้ไปจะไม่ให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะวิธีการฮั้ว แสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองมีความป่าเถื่อนอยู่มาก ต่อไปพวกท่านไม่ต้องเกรงใจ บุคคลเหล่านี้ ไม่ว่าจะอยู่สูงศักดิ์หน่วยใดก็ตามทั้งสิ้น’

ประโยคที่ (5) – (7) แสดงให้เห็นว่า *เกรงใจ*₁ พบได้ทั้งในประโยคคำสั่งให้กระทำและสั่งห้ามไม่ให้กระทำ หากพบในประโยคสั่งให้กระทำ จะไม่พบตามหลังคำว่า *ต้อง* เช่น ‘*เกรงใจ คนซื้อบัตรเข้ามาชมบ้างนะเจ้าคะ*’ ในประโยคที่ (5) แต่หากพบในประโยคสั่งห้ามไม่ให้กระทำ จะพบตามหลังคำว่า *ต้อง* และ *ไม่* ตามโครงสร้าง ‘*ต้อง + ไม่ + เกรงใจ*₁’ หรือ ‘*ไม่ + ต้อง + เกรงใจ*₁’ เช่น ‘*องค์กรสื่อต้องไม่เกรงใจ สปอนเซอร์*’ ในประโยคที่ (6) และ ‘*ต่อไปพวกท่านไม่ต้องเกรงใจ บุคคลเหล่านี้*’ ในประโยคที่ (7) สื่อความหมายสั่งให้ประธานอย่าเกรง หรืออย่าเกรงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่อยู่เหนือประธาน โดยต้องระบุบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวว่าเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยเฉพาะเจาะจง ไว้หลังคำว่า *เกรงใจ*₁ เสมอ

*เกรงใจ*₁ อาจพบในรูป *ความเกรงใจ*₁ ที่สื่อความหมายว่า *ความยำเกรง* ดังตัวอย่าง

- (8) ‘*มองว่าผมเป็นญาติกับนายกรัฐมนตรีก็ดีไปอย่างหนึ่ง จะได้ไม่มีใครมารังแก หากมีการเสนอข้อขึ้นมาจริง ๆ ถ้าเป็นคนอื่นอาจจะถูกถอนชื่อ หรือขัดแย้งขัดขาได้ ดังนั้น การเป็นญาตินายกฯ ก็อาจจะทำให้บางฝ่ายเกิดความเกรงใจ บ้าง*’
- (9) ‘*เนื่องจากว่าในการแข่งขัน มวยคิงส์คัพครั้งที่ผ่านมา ฝ่ายไทยได้ดูแลเกาหลีใต้เป็นอย่างดี อีกทั้งในปีหน้า ไทยจะเป็นเจ้าภาพ จัดศึกมวยเวลดคัพอีกด้วย ทำให้สหพันธ์มวยสมัครเล่นนานาชาติ (ไอบ้า) น่าจะมีความเกรงใจ ในเรื่องของการตัดสินบ้าง*’

*ความเกรงใจ*₁ ในประโยคที่ (8) – (9) ต่างพบในประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งเชื่อมกันด้วยคำสันธานแสดงเหตุผล เช่น ‘*ทำให้*’ หรือ ‘*เป็นเหตุให้*’ แสดงเหตุการณ์ที่เกิดต่อเนื่องเป็นลำดับ โดยเหตุการณ์ในประโยคหนึ่งเกิดขึ้นก่อน และเป็นสาเหตุให้เกิดเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่งตามมา คือ มี/ไม่มีความเกรงใจ₁ เกิด/ไม่เกิดความเกรงใจ₁ คำว่า *ความเกรงใจ*₁ จึงมักพบในประโยคที่แสดงผลในประโยคหลัง โดยพบตามหลังคำว่า *มี* หรือ *เกิด* ตามโครงสร้าง ‘*ประโยคที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน + ส่งผลให้ / ทำให้ / เป็นเหตุให้ / จึง + มี / เกิด + ‘ความเกรงใจ*₁’ เช่น “*การเป็นญาตินายกฯ ก็อาจจะทำให้บางฝ่ายเกิดความเกรงใจ บ้าง*’ ในประโยคที่ (8) และ ‘ *อีกทั้งในปีหน้า ไทยจะเป็นเจ้าภาพ จัดศึกมวยเวลดคัพอีกด้วย ทำให้สหพันธ์มวยสมัครเล่นนานาชาติ (ไอบ้า) น่าจะมีความเกรงใจ ในเรื่องของการตัดสินบ้าง*’ ในประโยคที่ (9) โครงสร้างดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า *ความเกรงใจ*₁ หรือ *ความยำเกรง* ไม่ใช่สิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้เอง แต่เกิดขึ้นเพราะความกลัวว่าจะได้รับผลเสียจากผู้ที่อยู่เหนือตน หากไม่แสดงความเกรงใจต่อบุคคลนั้น และเมื่อเกิดขึ้นแล้วหรือไม่เกิด ก็แสดงว่ามี หรือไม่มี *ความเกรงใจ*₁ ต่อบุคคลนั้นด้วยการไม่แสดง หรือกริยาอย่างใดอย่างหนึ่งต่อบุคคลที่อยู่เหนือกว่านั้นเสมอ กล่าวคือ ประธานในประโยคที่ (8) คือฝ่ายการเมืองอื่นแสดงว่ามี*ความเกรงใจ*₁ พล.อ.ชัยสิทธิ์ โดยการไม่ถอนชื่อ หรือขัดขวางการทำงาน

และประธานในประโยคที่ (9) คือสหพันธ์มวยสมัครเล่นนานาชาติ แสดงว่ามีความเกรงใจ₁ ประเทศไทย โดยการตัดสินใจเป็นธรรม

ประเด็นข้างต้น ทำให้มองได้ว่าการแสดง*ความเกรงใจ*₁ เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ตามรูปแบบที่คนในสังคมยอมรับว่าเหมาะสมในสถานการณ์หนึ่ง ๆ เช่น สำรวม กริยา การยอมรับ การแสดงความเคารพ ดังนั้น *ความเกรงใจ*₁ และ *มารยาท* จึงมีความหมายใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง แต่ต่างกันตรงที่ *การแสดงความเกรงใจ*₁ หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่ออีกบุคคลหนึ่งที่มองว่าอยู่เหนือกว่าตน โดยการแสดงความยำเกรงบุคคลนั้นในรูปแบบที่หลากหลาย ส่วน *การแสดงว่ามีมารยาท* มีความหมายกว้างกว่า โดยหมายรวมไปถึงการประพฤติปฏิบัติตนทุกประเภทไม่เฉพาะกับผู้อื่น และไม่เฉพาะแต่เพียงในแง่การแสดง ความเคารพที่สังคมยอมรับว่าเหมาะสมเท่านั้น เช่น ไม่ถ่มน้ำลายลงพื้น ไม่แต่งกายผิดกาลเทศะ ซึ่งหากกระทำดังกล่าว จะไม่ถือว่าบุคคลนั้นไม่มีความเกรงใจ₁ แต่จะถือว่าไม่มีมารยาท

*เกรงใจ*₁ ยังพบตามหลังคำว่า *แบบ* หรือ *อย่าง* เป็น *แบบเกรงใจ*₁ หรือ *อย่างเกรงใจ*₁ โดยอาจมีคำว่า *ไม่* นำหน้าหรือไม่ก็ได้ สื่อความหมายว่า ประธานของประโยคกระทำ หรือไม่กระทำกริยาใด ๆ แบบยำเกรง หรือไม่ยำเกรงกรรม

(10) ‘ตอนแรกก็จะรู้สึกว่ามันก็จะเกร็ง ๆ แบบเกรงใจเราว่า เออ ไม่กล้าคุย อย่างเงี้ย แต่หลัง ๆ มา สนุกมาก แบบเราต้องไปกินข้าวเย็นด้วยกันทุกวันอะไรอย่างเงี้ย’

(11) ‘โดยเริ่มเกม ทั้ง 2 ทีมเปิดเกมบุกใส่กันอย่างเมามัน เชลซี ทีมเยือนใช้เกมรุกโจมตีเจ้าบ้านแบบไม่เกรงใจ’

(12) ‘นายสิบตำรวจซึ่งยืนอยู่ข้าง ๆ ถามขึ้นเบา ๆ ด้วยน้ำเสียงที่เป็นกังวล สารวัตรใหญ่ยกหมวกซึ่งถืออยู่ในมือขึ้นมาสวม อีกฝ่ายแย่งอย่างเกรงใจ’

*เกรงใจ*₁ ในประโยคที่ (10) – (12) ต่างพบตามหลังคำว่า *แบบ* หรือ *อย่าง* โดยอาจมีคำบ่งชี้ปฏิเสธ *ไม่* นำหน้าหรือไม่ก็ได้ สื่อความหมายว่า ประธานของประโยคกระทำ หรือไม่กระทำกริยาใด ๆ แบบยำเกรง หรือไม่ยำเกรงกรรม กล่าวคือ ประธานในประโยคที่ (10) คือ รุ่นน้องแสดงกริยาเกร็งด้วยความยำเกรงผู้พูดซึ่งเป็นรุ่นพี่ ประธานในประโยคที่ (11) คือ ทีมเยือน ‘เชลซี’ ใช้เกมรุกโจมตีทีมเจ้าบ้าน ‘หงส์แดง’ แบบไม่ยำเกรง และประธานในประโยคที่ (12) คือ นายสิบตำรวจพูดแย่งอย่างยำเกรงสารวัตรใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา

1.2 เกรงใจ หมายถึง ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ (ในงานวิจัยนี้ใช้แทนว่า เกรงใจ₂)

เกรงใจ₂ มีความหมายว่า ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ เป็นได้ทั้งคำกริยา คำนาม และคำวิเศษณ์ เช่นเดียวกับ เกรงใจ₁ แต่พบในบริบทที่ต่างกัน ในกรณีที่เป็นคำกริยาจะพบนำหน้าสรรพนามที่ไม่ชี้เฉพาะใคร และคำนาม ในประโยคบอกเล่า และประโยคคำสั่งห้ามไม่ให้กระทำ ดังตัวอย่าง

- (13) ‘สรแต่งงานแล้ว เขาคิดว่าสรคงเล่นได้ เพราะเป็นบพัว ๆ เมีย ๆ โอเค ภาพของเราอาจจะเล่นได้ แต่สรปฏิเสธค่ะ สรรู้สึกเกรงใจ₂สามีและก็ครอบครัว’
- (14) ‘ภาพของเจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่ก็ใช้ได้ แต่บางคนอาจจะมีปัญหา ถือเป็นเรื่องธรรมดา ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ แต่ละหน่วยเกรงใจ₂กัน ไม่กล้ารายงานว่าใครปฏิบัติไม่ดี’
- (15) ‘ปรากฏว่าเพาเวลล์กับเชนีย์ ถกกันหน้าตำราห์เครียดต่อหน้าบุช ใช้ภาษาดุน และเลิกเกรงใจ₂กันอย่างชัดเจน’

เกรงใจ₂ ในประโยคที่ (13) – (15) ต่างพบตามหลังประธานโดยอาจจะประธานไว้หรือไม่ก็ได้ และอาจพบตามหลังคำกริยาอื่นในรูปหน่วยสร้างกริยาเรียงหรือไม่ก็ได้ พบได้ในโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่ง คือ 1) นำหน้าคำนาม ตามโครงสร้าง ‘ประธาน + เกรงใจ₂ + คำนาม’ เช่น ‘สรรู้สึกเกรงใจ₂สามีและก็ครอบครัว’ ในประโยคที่ (13) หรือ 2) พบนำหน้าคำวิเศษณ์ท้ายกริยา กัน ตามโครงสร้าง ‘ประธาน + เกรงใจ₂ + คำวิเศษณ์ท้ายกริยา กัน’ เช่น ‘แต่ละหน่วยเกรงใจ₂กัน ไม่กล้ารายงานว่าใครปฏิบัติไม่ดี’ ในประโยคที่ (14) และ ‘ปรากฏว่าเพาเวลล์กับเชนีย์ ถกกันหน้าตำราห์เครียดต่อหน้าบุช ใช้ภาษาดุน และเลิกเกรงใจ₂กันอย่างชัดเจน’ ในประโยคที่ (15)

ทั้งนี้คำนามที่พบตามหลังคำว่า เกรงใจ₂ ในรูปแบบที่ 1 ต่างจากคำนามที่ตามหลัง เกรงใจ₁ ใน 2 ประเด็น คือ 1) จะต้องเป็นบุคคลเสมอ จะเป็นสิ่งของหรือนามธรรมอื่น ดังเช่นคำนามที่ตามหลัง เกรงใจ₁ ไม่ได้ และ 2) ไม่ได้อยู่เหนือประธาน แต่มีความสัมพันธ์แบบสมมูล หรือมีความสัมพันธ์แบบไม่สมมูลโดยมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าต่ำกว่าประธานของประโยค กล่าวคือ สามีของผู้พูดในประโยคที่ (13) มีความสัมพันธ์แบบสมมูลกับผู้พูดซึ่งเป็นภรรยา คำวิเศษณ์ท้ายกริยา กัน ที่พบตามหลังคำว่า เกรงใจ₂ ในรูปแบบที่ 2 คือ รูปภาษาที่แสดงให้เห็นว่าประธานของประโยคจำนวน 2 คนหรือมากกว่า 2 คนต่างก็กระทำกริยาเดียวกัน ไม่ใช่มีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กระทำกริยา เกรงใจและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ถูกเกรงใจ จึงต่างแสดงหรือไม่แสดงกริยา เกรงใจ₂ เหมือน ๆ กัน ซึ่งประเด็นนี้สนับสนุนข้อสันนิษฐานข้างต้นที่ว่าทั้งสองฝ่ายที่พูดถึงต่างมีคุณสมบัติหรือลักษณะบางอย่างร่วมกัน ดังนั้น จึงมีความสัมพันธ์กันแบบสมมูล ไม่ใช่ต่ำกว่าหรือสูงกว่ากัน เช่น ประโยคที่ (14) ประธานของประโยคต่างเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเหมือนกันแต่สังกัดคณะหน่วย และประโยคที่ (15) เพาเวลล์กับเชนีย์ต่างเป็นรัฐมนตรีของบุช

ทั้งนี้ คำว่า *รู้สึก* ในประโยคที่ (13) และคำว่า *เลิก* ในประโยคที่ (15) แสดงให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจว่า *เกรงใจ*₂ คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้เองจากปัจจัยภายใน เมื่อประธานมองว่าการกระทำของตนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอาจทำให้บุคคลอื่นเกิดความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหาย ดังนั้นจึงกลัวว่าบุคคลนั้นจะไม่พอใจ ไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอก คือ ความกลัวว่าจะได้รับผลกระทบจากบุคคลอื่นจึงจะเกิดขึ้น ดังเช่น *เกรงใจ*₁ ในแง่จึงมองได้ว่า *เกรงใจ*₂ สื่อความหมายถึงการกระทำที่มีความจริงใจมากกว่า *เกรงใจ*₁

ในกรณีที่พบในประโยคคำสั่ง จะพบเฉพาะในประโยคคำสั่งห้ามไม่ให้กระทำเท่านั้น ดังตัวอย่าง

- (16) ‘พ่อแม่ต้องประสานกับครู ไม่ใช่เกรงใจ₂ ไม่เช่นนั้นจะทำให้มีปัญหาพัฒนาการ ถ้าเป็นไปได้ควรให้เด็กเข้าสังคมปกติ และโรงเรียนควรมีโปรแกรมช่วย’
- (17) ‘ผมอยากให้นายกะเอาจริงเอางี้กับผู้ทำผิด อย่าเกรงใจ₂ *คนในรัฐบาล*’
- (18) ‘สงครามที่ปาเลสไตน์ ที่อาจจะระเบิดจนเป็นสงครามใหญ่ หรือการเดินทางรอกกองทุนการเงินระหว่างประเทศมานาน ทำให้นายชวน และคนในทำเนียบรัฐบาล สัมภาษณ์ว่าจะทำอะไรรัฐบาลไทยไม่ต้องรายงานให้ใครทราบ และไม่ต้องเกรงใจ₂ *ใคร*’

ประโยคที่ (16) – (18) แสดงให้เห็นว่า *เกรงใจ*₂ จะพบเฉพาะในประโยคสั่งไม่ให้กระทำเท่านั้น โดยผู้พูดอาจสั่งไม่ได้กำหนดอย่างเฉพาะเจาะจงว่าจะไม่ให้ *เกรงใจ*₂ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด แต่ใช้สรรพนามว่า *ใคร* เพื่อหมายถึงบุคคลทั่วไปอย่างกว้าง ๆ ก็ได้ เช่น ‘ไม่ต้องเกรงใจ’₂ *ใคร* ในประโยคที่ (18) ที่สั่งไม่ให้กลัวว่าบุคคลทั่วไปจะไม่พอใจ ต่างจาก *เกรงใจ*₁ ที่พบได้ทั้งในประโยคสั่งให้กระทำ และสั่งไม่ให้กระทำ โดยต้องสั่งไว้อย่างเฉพาะเจาะจงเสมอว่าจะให้ *เกรงใจ*₁ หรือไม่ให้ *เกรงใจ*₁ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดที่อยู่เหนือประธาน แต่จะสั่งอย่างกว้าง ๆ ว่าให้เกรงใจ₁ หรือไม่ให้เกรงใจ₁ อย่างไม่เฉพาะเจาะจงว่า *ใคร* ไม่ได้

การที่ไม่พบ *เกรงใจ*₂ ในประโยคคำสั่งให้กระทำได้เช่นที่พบใน *เกรงใจ*₁ คือข้อสนับสนุนสำคัญที่แสดงว่า *เกรงใจ*₂ คือกริยาที่จะเกิดขึ้นได้เอง เมื่อบุคคลใด ๆ มองว่าการกระทำของตนเองอาจทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายก็จะแสดงกริยา *เกรงใจ*₂ แต่ถ้ามองว่าไม่น่าจะมีผู้ใดได้รับความเสียหายก็就不用 *เกรงใจ*₂ บุคคลอื่นจึงไม่สามารถสั่งให้เกิดตามใจชอบได้ขึ้น ซึ่งคนส่วนใหญ่ในสังคมน่าจะรู้ถึงข้อเท็จจริงนี้ดี ดังนั้น จึงไม่พยายามที่จะสั่งผู้พูดจะสั่งให้บุคคลใด *เกรงใจ*₂ บุคคลอื่นเนื่องจากเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่สิ่งที่สั่งได้คือ *ห้าม* ไม่ให้บุคคลนั้นแสดง *เกรงใจ*₂ ที่เกิดขึ้นนี้ออกไปโดยพยายามอธิบายเหตุผลว่าแท้จริงแล้ว การกระทำของบุคคลนั้นไม่ได้ทำให้บุคคลอื่นเกิดความ

เสียหาย ต่างจาก *เกรงใจ*₁ ที่พบทั้งในประโยคสั่งให้กระทำและสั่งไม่ให้กระทำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า *เกรงใจ*₁ เกิดจากความกลัวว่าตนเองจะได้รับความเสียหาย ดังนั้น บุคคลอื่นจึงสามารถสั่งให้เกิดได้ โดยทำให้บุคคลนั้นเกิดความกลัวว่าจะได้รับความเสียหาย และหากบุคคลนี้เชื่อตามที่บอก ก็จะแสดงกริยา *เกรงใจ*₂ หรือยำเกรงผู้ที่อาจทำให้ตนได้รับความเสียหายนั้น

*เกรงใจ*₂ ยังพบในรูป *ความเกรงใจ*₂ ที่สื่อความหมายว่า ‘ความกลัวว่า...จะไม่พอใจ’ ได้ด้วย ดังตัวอย่าง

- (19) ‘ว่าที่เจ้าสาวของพระเอกคนดังยังกล่าวอีกด้วยว่า คงจะยึดถือแบบฉบับแม่กับพ่อเป็นตัวอย่างที่มี*ความเกรงใจ*₂ ซึ่งกันและกัน และตอนนี้พร้อมที่จะเข้าพิธีแต่งงานที่เกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้แล้ว’
- (20) ‘ตึกเค้าเป็นคนที่ไม่อายใคร พุดอะไรไม่*มีความเกรงใจ*₂ใคร นึกจะพุดอะไรก็พุด แม้กระทั่งเรื่องความรักเรื่องแฟนเรื่องผู้ชายเรื่องที่ไม่น่าพุดทั้งหลายก็พุด’
- (21) ‘เว็บไซต์มีหลากหลายมากขึ้น จึงต้องมีการเลือกสรรสิ่งที่น่าเชื่อหรือไม่น่าเชื่อ และต้องมีจริยธรรมคือ*ความเกรงใจ*₂ว่าของส่วนรวมต้องประหยัด ไม่ใช่คิดว่าของส่วนรวมไม่ต้องประหยัดเพราะไม่ใช่ของเรา ก็ใช้ละอะ ๆ เทอะ ๆ’
- (22) ‘ในวันเกิดเหตุ นายสมุทรได้พาเพื่อนมานั่งกินเหล้ากัน ที่ชั้นหนึ่งของบ้าน แล้วส่งเสียงดังมาก ทั้งที่เป็นเวลาดึกมากแล้ว ด้วย*ความเกรงใจ*₂ข้างบ้าน ตนจึงได้เดินลงมาจากชั้น 2 หยุดอยู่ตรงที่พักบันได ร้องเตือนให้น้องชายเลิกตั้งวง’

*ความเกรงใจ*₂ ในประโยคที่ (19) – (22) พบในโครงสร้าง 2 แบบ คือ 1) ตามหลังคำว่า *มี* ซึ่งถึงบอกสถานะของประธานว่าครอบครองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามโครงสร้าง ‘มี + *ความเกรงใจ*₂’ เช่น ‘คงจะยึดถือแบบฉบับแม่กับพ่อเป็นตัวอย่างที่มี*ความเกรงใจ*₂ซึ่งกันและกัน’ ในประโยคที่ (19) ‘พุดอะไรไม่*มีความเกรงใจ*₂ใคร’ ในประโยคที่ (20) และ ‘ต้องมีจริยธรรมคือ*ความเกรงใจ*₂ว่าของส่วนรวมต้องประหยัด’ ในประโยคที่ (21) และ 2) พบในประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งเชื่อมกันด้วยคำสันธานแสดงเหตุผล เช่น *ด้วย...จึง* โดยจะพบ *ความเกรงใจ*₂ ในประโยคที่แสดงสาเหตุ สื่อความหมายว่าประธานของประโยคกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะ*ความเกรงใจ*₂ เช่น ‘ด้วย*ความเกรงใจ*₂ข้างบ้าน ตนจึงได้เดินลงมาจากชั้น 2 ...’ ในประโยคที่ (22)

ความเกรงใจ₂ ที่พบตามหลังคำว่า *มี* ซึ่งบอกสถานะของประธานว่าครอบครองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ได้พบร่วมกับประธานแสดงเหตุผล เช่น *ส่งผลให้ ทำให้ หรือ เป็นเหตุให้* ในโครงสร้างแบบที่ 1) สันนิษฐานข้อสรุปที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่า *ความเกรงใจ₂* คือสิ่งที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล โดยไม่ต้องอาศัยความกลัวจากปัจจัยภายนอกมากระตุ้นให้เกิด ต่างจาก *ความเกรงใจ₁* ที่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกคือ ‘ความกลัวว่าจะได้รับผลกระทบจากผู้ที่อยู่เหนือกว่า’ เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดเสมอ

ส่วน *ความเกรงใจ₂* ที่พบในประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งเชื่อมกันด้วยคำสันธานแสดงเหตุผล เช่น *ด้วย...จึง* แสดงให้เห็นว่า *ความเกรงใจ₂* หรือ *ความกลัวว่า (บุคคลอื่น) จะไม่พอใจ* ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลนั้น คือสาเหตุที่ทำให้บุคคลกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นรู้สึกเช่นนั้น ต่างจาก *ความเกรงใจ₁* ที่แม้จะพบในประโยคที่แสดงความเป็นเหตุเป็นผลเช่นเดียวกัน แต่มักพบในประโยคที่แสดงผล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า *ความเกรงใจ₂* คือผลที่เกิดจากความกลัวว่าจะได้รับผลกระทบจากบุคคลที่อยู่เหนือกว่า บุคคลนั้นจึงต้องมี *ความเกรงใจ* เพื่อป้องกันไม่ให้นตนเองได้รับผลกระทบจากผู้ที่อยู่เหนือกว่านั้น

นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่า *ความเกรงใจ₂* คือสิ่งที่คนในสังคมมองว่าเป็นคุณสมบัติที่พึงปรารถนา ดังจะเห็นได้จากคำพูดของผู้พูด ในประโยคที่ (19) ที่ว่า ‘คงจะยึดถือแบบฉบับแม่กับพ่อเป็นตัวอย่างที่มี*ความเกรงใจ*ซึ่งกันและกัน’ ซึ่งการพูดถึง *พ่อแม่* ในบริบทเดียวกับคำว่า *แบบฉบับ* และ *ตัวอย่าง* เป็นการสื่อความหมายว่า ผู้พูดต้องการมีคุณลักษณะบางอย่างที่เป็นสิ่งที่ดีเช่นเดียวกับที่พบในพ่อแม่ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเคารพนับถือ ซึ่งในที่นี้คือ *มีความเกรงใจ₂* ทำนองเดียวกับประโยคที่ (21) ที่ผู้พูดว่า *จริยธรรม และ ความเกรงใจ₂* คือสิ่งเดียวกัน ต่างจากประโยคที่ (20) ที่ผู้พูดถึงถึง *ตึก* ซึ่งเป็นคนที่ไม่มีความเกรงใจ₂ โดยได้พูดถึงนิสัยในเชิงลบของตึกว่า ‘นี่จะพูดอะไรก็พูด แม้กระทั่งเรื่องความรักเรื่องแฟนเรื่องผู้ชายเรื่องที่ไม่น่าพูดทั้งหลายก็พูด’ คำพูดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า *การไม่มีความเกรงใจ₂* คือลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาของคนส่วนใหญ่ในสังคม ตรงกันข้ามกับ *การมีความเกรงใจ₂* ที่เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมคาดหวังให้มี

เกรงใจ₂ ยังพบตามหลังคำว่า *แบบ หรือ อย่าง* สื่อความหมายว่า ‘แบบกลัวว่า...จะไม่พอใจ’ หรือ ‘อย่างกลัวว่า...จะไม่พอใจ’ ได้ด้วย ดังตัวอย่าง

(23) ‘เจ้าของรถกระบะที่มากลักรถหน้าบ้าน ซึ่งนั่งดื่มกินอยู่ที่ร้านมาตามอัน ออกมาดักหาเรื่องวิวาท และอวดศักดา *อย่างไม่เกรงใจ₂*ชาวบ้าน ชักปืนยิงขึ้นฟ้าหลายสิบนัด ก่อนไล่เตะทำร้ายพวกนักเรียนอาชีวะต่อหน้าชาวบ้านที่ตื่นอก’

(24) ‘น้อง... โทษทีนะ... ไม่มีทิปนะ...’ คุณสมหมายเอ่ยอย่าง*เกรงใจ₂* *บ๊วย*

- (25) ‘ผมเจอนักการทูตหลายประเทศ เขาก็ตอบอย่างเกรงใจ₂ ว่าถ้าประเทศไทยเชิญมาคุยเรื่องความร่วมมือ, สันติภาพ และความสวยงามทั้งหลาย ใครจะบอก ปฏิเสธได้เล่า’
- (26) ‘เรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายฟอกเงิน ถ้าหากพูดแบบไม่เกรงใจ₂ ใครก็ต้องบอกว่าเกี่ยวข้องแต่เพียงเรื่องการเงินจะต้องรายงานธุรกรรมทางการเงินและทรัพย์สินตามที่กฎหมายกำหนด และบังคับให้ต้องรายงานเท่านั้น’

เกรงใจ₂ ในประโยคที่ (23) – (26) ต่างพบตามหลังคำว่า แบบ หรือ อย่าง โดยอาจมีคำบ่งชี้ปฏิเสธ ไม่ นำหน้าหรือไม่ก็ได้ สื่อความหมายว่า ประธานของประโยคกระทำ หรือไม่กระทำกริยาใด ๆ อย่างกลัวหรือไม่กลัวว่ากรรมจะไม่พอใจ กล่าวคือ ประธานในประโยคที่ (23) คือ เจ้าของรถกระบะแสดงกริยาออกมาดักหาเรื่องวิวาท และอวดคักตาอย่างไม่กลัวว่าชาวบ้านจะไม่พอใจ ประธานในประโยคที่ (24) คือ คุณสมหมายพูดแบบกลัวว่าบ้อยจะไม่พอใจว่ามีทิบให้ ประธานในประโยคที่ (25) คือ นักการทูตหลายประเทศ ตอบผู้พูดอย่างกลัวว่าจะไม่พอใจ และประธานในประโยคที่ (26) คือ ผู้พูดพูดอย่างไม่กลัวว่าใครจะไม่พอใจ

คำนามที่ตามหลังคำว่า อย่างเกรงใจ₂ หรือ แบบเกรงใจ₂ ต่างจากที่พบใน เกรงใจ₁ ในเรื่องจำนวนและความชี้เฉพาะ ในแง่จำนวนพบว่าคำนามที่ตามหลัง เกรงใจ₂ อาจมีจำนวนเพียง 1 คน/1 กลุ่ม เช่น ในประโยคที่ (23) ผู้ที่ไม่ถูกเกรงใจคือชาวบ้าน ประโยคที่ (24) ผู้ที่ถูกเกรงใจคือ ‘บ้อย’ และประโยคที่ (25) ผู้ที่ถูกเกรงใจคือ ‘ผู้พูด’ หรืออาจมีจำนวนมากกว่า 1 คน/1 กลุ่ม ก็ได้ โดยสื่อความหมายว่าทุกคน หรือใครก็ได้จะไม่พอใจ เช่น ประโยคที่ (26) ต่างจากคำนามที่ตามหลังคำว่า ‘อย่างเกรงใจ₁ หรือ แบบเกรงใจ₁’ ที่พบว่าผู้ที่ถูกเกรงใจมักมีจำนวนเพียง 1 คนหรือ 1 กลุ่ม เท่านั้น

ในแง่ความชี้เฉพาะของคำนามที่ถูกเกรงใจ พบว่า เกรงใจ₂ อาจระบุไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ที่ประธานของประโยคกลัวว่าจะไม่พอใจคือบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดบ้าง เช่นประโยคที่ (23) – (26) หรืออาจไม่ได้ระบุไว้อย่างเฉพาะเจาะจงว่ากลัวว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดจะไม่พอใจ เพียงแต่กล่าวไว้เป็นภาพกว้าง ๆ ว่า ใคร ก็ได้ เช่น ในประโยคที่ (26) ซึ่งที่ไม่ได้กำหนดไว้อย่างเจาะจงเป็นเพราะผู้ที่พูดถึงนั้นมีหลายคนหรือหลายกลุ่ม จนไม่สามารถระบุได้อย่างครบถ้วนว่ามีใครบ้าง ทั้งนี้ต่างจาก เกรงใจ₁ ที่จะระบุไว้อย่างเฉพาะเจาะจงว่าผู้ที่ถูกเกรงใจคือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด

การที่พบว่า เกรงใจ₂ ส่วนใหญ่ในประโยคข้างต้น จะพบตามหลังคำกริยาที่เกี่ยวข้องกับการพูด เช่น อวดคักตา ในประโยคที่ (23) เอ่ย ในประโยคที่ (24) ตอบ ในประโยคที่ (25) และ พูด ในประโยคที่ (26) แสดงให้เห็นว่า เกรงใจ₂ มีความสัมพันธ์กับกริยาพูด หรืออีกนัยหนึ่งคือเมื่อใดก็ตามที่พูด ผู้พูดจะพูดอย่างกลัวว่าผู้หนึ่งผู้ใดจะไม่พอใจเสมอ ยกเว้นกรณีที่ได้ออกตัวเพื่อขออนุญาตไว้ก่อน จึงสามารถพูดได้อย่าง ไม่ต้องเกรงใจ เช่น ในประโยคที่ (26) ‘ถ้าหากพูดแบบ

ไม่เกรงใจ₂ ใครก็ต้องบอกว่า...’ ที่ประธานของประโยคได้ให้การสมมติว่า ถ้าหาก ก่อนการพูดอย่างไม่เกรงใจ₂

1.3 เกรงใจ หมายถึง ‘กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อาจเป็นการรบกวน’ (ในงานวิจัยนี้ใช้แทนว่า เกรงใจ₃)

เกรงใจ₃ เป็นคำกริยา พบภายหลังจากที่ผู้อื่นได้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้พูดไปแล้วในอดีต ผู้พูดจึงแสดงกริยา เกรงใจ₃ เพื่อแสดงความเป็นห่วงว่าการกระทำสิ่งนั้นให้ผู้พูด อาจเป็นการรบกวนผู้นั้น ดังตัวอย่าง

(27) ‘ทำงานปีที่สองก็เริ่มเล่นดนตรีกับเพื่อน ๆ ตามคลับ จากกลางคืนเล่นทีเดียวเป็นสองที่ เริ่มตื่นเช้ามาตอกบัตรไม่ไหว บางทีฝากเพื่อนตอกก็เกรงใจ₃ 5 วันที่ทำงานเราตอกบัตรแค่ 3 วัน นอกนั้นฝากเพื่อน’

(28) ‘หมูปิ้งก็มาน้อย ๆ ข้าวก็มาน้อย ๆ คือ ปกติคนเกาหลีคนญี่ปุ่นจะทานเยอะ ไข่มั้ยคะ คือถ้าร้านทั่วไปก็จะเลิฟเยอะ นี่ก็จะเลิฟเป็นจานเล็ก ๆ ก็บอกหรรหระ เพื่อนก็เลี้ยงอู๊แพงทีเดียว ก็เกรงใจ₃ กินข้าวเสร็จเพื่อนก็ขับรถมาส่งที่โรงแรมนะคะ’

เกรงใจ₃ ในประโยคที่ (27) – (28) ต่างพบตามหลังคำว่า ก็ ในประโยคที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต โดยคำนามที่เป็นกรรม และเป็นผู้ถูกเกรงใจ₃ จะละไว้เสมอ โดยผู้พูดกระทำกริยา เกรงใจ₃ หลังจากที่ถูกคนอื่นกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้พูดหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้พูด กล่าวคือผู้พูดในประโยคที่ (27) เกรงใจ₃ เพื่อนที่ตอกบัตรเข้าทำงานให้ และผู้พูดในประโยคที่ (28) เกรงใจ₃ เพื่อนที่เลี้ยงอาหาร สื่อความหมายว่า ‘กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อาจเป็นการรบกวนผู้ฟัง’ กล่าวคือประธานในประโยคที่ (27) กล่าวว่าการที่ได้ฝากเพื่อนตอกบัตรอาจเป็นการรบกวนเพื่อน และประธานในประโยคที่ (28) กล่าวว่าการที่เพื่อนได้จ่ายค่าอาหารให้ตน อาจเป็นการรบกวนเพื่อน

2. ความหมายทางวัฒนธรรมของ เกรงใจ

2.1 เกรงใจ สื่อความหมายวัฒนธรรมตอบรับ

เกรงใจ ที่สื่อความหมายนี้คือ เกรงใจ₂ ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ พบภายหลังจากที่ผู้ฟังเสนอจะให้ความช่วยเหลือ หรือจะให้สิ่งของ และผู้พูดต้องการรับความช่วยเหลือ หรือสิ่งของนั้น ผู้พูดจึงใช้ เกรงใจ₂ เพื่อแสดงการตอบรับ ดังตัวอย่าง

(29) เพื่อนสนิท: ‘จัดกันมัย ไม่ทันไม่เป็นไร ยิมของเราก็ได้ ถ้าไม่กลัวจิดคิด’

ผู้พูด: ‘เกรงใจ₂ จัง แต่ขอบใจมากนะ’

(30) เพื่อนร่วมงาน: 'ให้ผมช่วยหาค่ะ'

ผู้พูด: 'เกรงใจ₂ จังเลยคะ ต้องขอบคุณมาก ๆ นะคะ'

(31) เพื่อนร่วมงาน: 'มาครับ ให้ผมช่วยดีกว่า อันนี้มันท่าจะหนักมาก'

ผู้พูด: 'รู้สึกเกรงใจ₂ จังคะ ขอขอบคุณมากนะคะ'

ผู้ฟังในประโยคที่ (29) – (31) ต่างเสนอจะให้ความช่วยเหลือผู้พูดกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต กล่าวคือ ผู้ฟังในประโยคที่ (29) เสนอจะให้ผู้พูดยิ้มสดุดจางาน ผู้ฟังในประโยคที่ (30) เสนอจะช่วยเหลือผู้พูดหาแฟ้มเอกสาร และผู้ฟังในประโยคที่ (31) เสนอจะช่วยเหลือผู้พูดยกถังกระดาษ โดยผู้พูดในทุกประโยคข้างต้น ต่างตอบรับข้อเสนอด้วยการใช้คำว่า *เกรงใจ₂* โดยหลังจากพูดจบผู้พูดจะแสดงกริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อบอกว่าตนพร้อมที่จะให้ผู้ฟังเริ่มกระทำตามข้อเสนอ นั่นคือ ยืนมือรับสดุดจางาน ขึ้นที่กองเอกสารที่ยังไม่ได้ทำ และส่งถังกระดาษให้ผู้ฟัง

ทั้งนี้ผู้พูดในทุกประโยคข้างต้น ต่างใช้ *เกรงใจ₂* แล้วตามด้วยคำแสดงความขอบคุณ โดยอาจต่อท้ายด้วยคำว่า *มาก* หรือ *มาก ๆ* เป็น *ขอบคุณมาก* หรือ *ขอบคุณมาก ๆ* หรือใช้คำว่า *ต้อง* นำหน้าคำว่า *เกรงใจ₂* เพื่อเพิ่มเจตนาในการขอบคุณด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามโครงสร้าง *เกรงใจ₂ + (แต่) + คำแสดงความขอบคุณ + (มาก/มาก ๆ)* เช่น '*เกรงใจ₂ จัง แต่ขอขอบคุณมากนะ*' ในประโยคที่ (29) '*เกรงใจ₂ จัง ๆ คะ แต่ขอขอบคุณมากเลยคะ*' ในประโยคที่ (30) และ '*เกรงใจ₂ จังเลยคะ ต้องขอบคุณมาก ๆ นะคะ*' ในประโยคที่ (31)

คำว่า *แต่* แสดงให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจว่า *เกรงใจ₂* และ *ขอบคุณ* คือ สิ่งที่ขัดแย้งกันตามความคิดของผู้พูด ซึ่งเป็นเพราะ *เกรงใจ₂* มีความหมายประจำคำว่า 'กลัวว่า...จะไม่พอใจ' และหากแปลความตามความหมายประจำคำแล้ว ผู้พูดไม่ควรตอบรับ แต่ควรปฏิเสธข้อเสนอของผู้ฟัง เพราะการตอบรับถือเป็นการรบกวนผู้ฟัง ดังนั้น เมื่อผู้พูดใช้ *เกรงใจ₂* เพื่อตอบรับ จึงใช้คำว่า *แต่* นำหน้าคำขอบคุณ ซึ่งเทียบเคียงได้กับการพูดว่า *กลัวว่าจะไม่พอใจ แต่ก็ขอรับ* ซึ่งเป็นการตอบรับอย่างสุภาพ เพื่อสื่อความหมายไปยังผู้ฟังว่า 'ผู้พูดยอมรับความช่วยเหลือ แต่รู้สึกไม่ต้องการรบกวนผู้ฟัง'

2.2 เกรงใจ สื่อความหมายวัจนกรรมปฏิเสธ

นอกจากจะใช้สื่อความหมายวัจนกรรมตอบรับแล้ว *เกรงใจ₂* ที่มีความหมายประจำคำว่า 'กลัวว่า...จะรบกวน' ยังใช้สื่อวัจนกรรมปฏิเสธได้อีกด้วย พบภายหลังจากที่ผู้ฟังเสนอจะให้ความช่วยเหลือ หรือจะให้สิ่งของ แต่ผู้พูดไม่ต้องการรับความช่วยเหลือ หรือสิ่งของนั้น ผู้พูดจึงใช้ *เกรงใจ₂* เพื่อแสดงการปฏิเสธแบบสุภาพว่า *กลัวว่า...จะไม่พอใจ* ดังตัวอย่าง

(32) เพื่อนร่วมงาน: ‘ให้เราช่วยมั๊ย’

ผู้พูด: ‘เกรงใจ₂ อีกเดี๋ยวก็เสร็จแล้ว’

(33) เพื่อนร่วมงาน: ‘ไปด้วยกันมั๊ยคะ’

ผู้พูด: ‘เกรงใจ₂ อะครับ บ้านอยู่คนละทางกันเลย แต่ก็ขอบคุณนะครับ’

(34) เพื่อนสนิท: ‘เดี๋ยวมือนี้ เราเลี้ยงนะ’

ผู้พูด: ‘เกรงใจ₂ หนะ อย่าลำบากเลย’

(35) เพื่อนในกลุ่ม: ‘เย็นนี้ไปดิวที่ห้องสมุดกันมั๊ย’

ผู้พูด: ‘เกรงใจ₂ ไม่อยากเป็นตัวถ่วง’

ผู้ฟังในประโยคที่ (32) – (35) ต่างเสนอจะให้ความช่วยเหลือ ชักชวน หรือจะให้สิ่งของแก่ผู้พูด กล่าวคือ ผู้ฟังในประโยคที่ (32) เสนอจะช่วยผู้พูดจัดเรียงเอกสาร ผู้ฟังในประโยคที่ (33) เสนอจะขับรถไปส่งผู้ฟัง ผู้ฟังในประโยคที่ (34) เสนอที่จะออกค่าอาหารให้ผู้พูด และผู้ฟังในประโยคที่ (35) ชักชวนผู้พูดไปพบทวนบทเรียนที่ห้องสมุด ซึ่งหลังจากผู้ฟังพูดจบ ผู้พูดใช้ เกรงใจ₂ เพื่อปฏิเสธความช่วยเหลือ ชักชวน หรือจะให้สิ่งของจากผู้ฟัง โดยสื่อความหมายไปยังผู้ฟังว่า ‘ผู้พูดไม่ต้องการรบกวนผู้ฟัง’

ทั้งนี้ผู้พูดในทุกประโยคข้างต้น ต่างใช้ เกรงใจ₂ แล้วตามด้วยเหตุผลที่ทำให้ต้องปฏิเสธเสมอ โดยอาจตามด้วยคำแสดงความขอบคุณ คำเพิ่มเติมในการขอบคุณ และอาจมีคำว่า แต่ คั่นระหว่างคำว่า เกรงใจ₂ และคำแสดงความขอบคุณหรือไม่ก็ได้ ตามโครงสร้าง ‘เกรงใจ₂ + (แต่) + เหตุผล + (คำแสดงความขอบคุณ) + (มาก/มาก ๆ)’ เช่น ‘เกรงใจ₂ อีกเดี๋ยวก็เสร็จแล้ว’ ในประโยคที่ (32) ‘เกรงใจ₂ อะครับ บ้านอยู่คนละทางกันเลย แต่ก็ขอบคุณนะครับ’ ในประโยคที่ (33) ‘เกรงใจ₂ หนะ อย่าลำบากเลย’ ในประโยคที่ (34) และ ‘เกรงใจ₂ ไม่อยากเป็นตัวถ่วง’ ในประโยคที่ (35)

ภายหลังจากผู้พูดใช้ เกรงใจ₂ เพื่อปฏิเสธแล้ว ผู้ฟังจะพิจารณาเหตุผลในการปฏิเสธของผู้พูดว่าสมเหตุสมผล หรือเข้ากับสถานการณ์หรือไม่ หากมองว่าเหตุผลในการปฏิเสธนั้นสมเหตุสมผล หรือเข้ากับสถานการณ์ในการสนทนา ก็จะตีความว่าผู้พูดสื่อเจตนาปฏิเสธ และจบการสนทนา เนื่องจากไม่ต้องการรบกวน และจะไม่มีภาระทำอะไร ๆ ของผู้ฟังตามข้อเสนอขึ้น การสนทนาเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นก็ยุติลง หรืออาจมีคำพูดต่อเนื่องเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวได้อีก แต่ไม่นาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นอกจากจะใช้เพื่อปฏิเสธแล้ว ผู้พูดยังใช้ เกรงใจ₂ ความหมายนี้เพื่อจบการสนทนาไปพร้อมกันด้วย เช่นเดียวกับที่พบใน ไม่เป็นไร₃ ที่สื่อวัจนกรรมปฏิเสธ แต่หากผู้ฟังมองว่า เหตุผลในการปฏิเสธนั้นไม่สมเหตุสมผล หรือไม่เข้ากับสถานการณ์

ผู้ฟังก็จะตีความว่าผู้พูดสื่อเจตนาปฏิเสธ เนื่องจากต้องการประชด เพื่อบอกให้ผู้ฟังรู้ว่าผู้พูดรู้สึกไม่พอใจ หรือเสียใจกับการกระทำบางอย่างของผู้ฟัง แต่ไม่ต้องการบอกความรู้สึกดังกล่าวให้ผู้ฟังรู้โดยตรงไปตรงมา ซึ่งหากผู้ฟังรู้เจตนาดังกล่าว ผู้ฟังก็จะเริ่มสอบถามพูดคุย และอาจเกิดการสนทนาในหัวข้อที่ทำให้ผู้พูดรู้สึกไม่พอใจ หรือเสียใจนั้นต่อไป เช่น ในประโยคที่ (34) ที่ผู้พูดปฏิเสธข้อเสนอของผู้ฟัง ที่จะออกค่าอาหารให้ว่า ‘เกรงใจ₂ หนะ อย่าลำบากเลย’ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ผู้พูดผู้ฟังกำลังจะซื้ออาหารในโรงอาหาร ซึ่งราคาถูก ดังนั้น การออกค่าอาหารให้ผู้พูด จึงไม่ใช่เรื่องที่ลำบาก หรือในประโยคที่ (35) ที่ผู้พูดปฏิเสธคำชวนของผู้ฟัง ที่ชวนไปทบทวนบทเรียนที่ห้องสมุดว่า ‘เกรงใจ₂ ไม่อยากเป็นตัวถ่วง’ ที่เกิดขึ้นหลังจากที่ในอดีตผู้ฟังเคยพูดแซวว่า เพื่อนคนอื่นว่าต้องพูดซ้ำเหมือนหุ่นยนต์กว่าจะทำให้ผู้พูดเข้าใจบทเรียน ซึ่งหลังจากได้ฟังเหตุผลดังกล่าว ผู้ฟังก็จะรู้ถึงความผิดปกติของผู้พูด และอาจชี้แจงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวต่อไป

ในแง่จึงกล่าวได้ว่า แม้ผู้พูดในประโยคข้างต้นจะใช้คำว่า *เกรงใจ₂* เพื่อสื่อเจตนาปฏิเสธเหมือนกัน แต่มีเหตุผลเบื้องหลังในการปฏิเสธ และความจริงใจในการกล่าวถ้อยแตกต่างกัน กล่าวคือผู้พูดในประโยคที่ (32) – (33) มีเหตุผลเบื้องหลังในการปฏิเสธ คือ ไม่ต้องการบวณผู้ฟัง ตามเหตุผลที่บอกผู้ฟัง ดังนั้น จึงมีความจริงใจในการกล่าวถ้อยมากกว่าผู้พูดในประโยคที่ (34) – (35) ที่ไม่ได้หมายความว่าผู้พูด เพราะไม่ได้ไม่ต้องการบวณผู้ฟัง แต่มีเหตุผลเบื้องหลังในการปฏิเสธ คือ ต้องการแสดงความไม่พอใจผู้ฟัง ต่างจากรูปภาษาที่ใช้ว่าที่สื่อความหมายว่า ‘ไม่ต้องการบวณผู้ฟัง’ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่แล้ว เมื่อใช้ *เกรงใจ₂* เพื่อสื่อวัจนกรรมปฏิเสธ ผู้พูดจะมีเหตุผลเบื้องหลังในการปฏิเสธ คือ ไม่ต้องการบวณผู้ฟังมากกว่าต้องการแสดงความไม่พอใจ

แม้ว่า *เกรงใจ₂* จะมีความพิเศษในแง่ที่สามารถสื่อวัจนกรรม 2 อย่างที่ตรงข้ามกันได้ คือ วัจนกรรมปฏิเสธ และวัจนกรรมตอบรับ ซึ่งในภาษาไทยแทบจะไม่มีคำใดที่สามารถใช้สื่อความหมายเช่นนี้ได้ แต่ในบริบทสนทนาจริงพบว่าผู้ฟังไม่เคยสับสนว่า *เกรงใจ₂* ที่ได้ยินหมายถึงวัจนกรรมใด โดยสังเกตจากท่าทาง น้ำเสียง และอวัจนภาษาอื่นประกอบ นอกจากนี้ ยังจำแนกความต่างได้ เนื่องจาก *เกรงใจ₂* ทั้ง 2 ความหมายนี้พบในบริบทที่แตกต่างกัน ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

2.3 *เกรงใจ₃* สื่อความหมายวัจนกรรมขอบคุณ

เกรงใจ₃ ที่สื่อความหมายนี้คือ *เกรงใจ₃* ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วอาจเป็นการบวณ’ พบภายหลังจากที่ผู้ฟังได้ให้ความช่วยเหลือ หรือกระทำให้สิ่งหนึ่งให้ผู้พูดไปแล้ว ทำให้ผู้พูดรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณและซาบซึ้งกับการกระทำของผู้ฟัง ผู้พูดจึงใช้ *เกรงใจ₃* เพื่อแสดงการขอบคุณ ดังตัวอย่าง

(36) เพื่อนรุ่นพี่: ‘เมื่อก็ลูกค้าของเจน ไทรมาถามเรื่องวงเงินค่าผ่าตัด พี่คุยให้เรียบร้อยแล้วนะ’

ผู้พูด: ‘เกรงใจ จังเลยคะ หนูที่กำลังจะโทรกลับไปหาพอดี้ ขอบคุณพี่มากนะคะ’

เพื่อนรุ่นพี่: ‘ไม่เป็นไรจะ ช่วยได้ก็ช่วยกันไปเนอะ’

(37) ผู้พูด: ‘พอดี้แวะหางมา เลยซื้อผาผาก’

น้องสาว: ‘เกรงใจ ะเนียะ วันหลังมามีโอกาสก็ได้ ขอบใจนะ’

ผู้พูด: ‘ไม่เป็นไร นาน ๆ แวะมาที่’

ผู้ฟังในประโยคที่ (36) – (37) ต่างได้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้พูดไปแล้วในอดีต ผู้พูดจึงใช้ *เกรงใจ* เพื่อขอบคุณผู้ฟัง และสื่อความหมายไปยังผู้ฟังว่า ‘ผู้พูดรู้สึกซาบซึ้ง แต่รู้สึกไม่ดีที่ต้องรบกวนผู้ฟัง’ โดยหลังจากพูดจบ ผู้ฟังจะตอบรับคำขอบคุณนั้นว่า *ไม่เป็นไร* เพื่อแสดงว่าผู้พูดยินดีกระทำสิ่งนั้นให้ผู้ฟัง เพราะไม่ใช่เรื่องที่ลำบากอะไรสำหรับผู้พูด ผู้ฟังจึงไม่ควรรู้สึกว่าเป็นการรบกวนผู้พูด

3. ความหมายทางสังคม (Social Meanings)

ความหมายทางสังคมในที่นี้มีความหมายเหมือนกับ ‘ความหมายทางวัจนลีลา’ หรือ ‘Stylistic Meaning’ ที่ลีช (Leech, 1981) ให้นิยามไว้ว่าเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ใช้ภาษาในสังคม ซึ่งอาจบอกให้รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง มีหลายประเภท อาทิ ภาษาถิ่น ภาษาที่ใช้ในยุคสมัยต่าง ๆ ภาษาเฉพาะกลุ่ม และภาษาตามสถานภาพ และมีความหมายเดียวกับวิธภาษาหน้าที่ (Functional Variety) ที่อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2550) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ชนิดของภาษาที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ในการใช้หรือหน้าที่ เช่น ‘วิธภาษาข่าววิธภาษากฎหมาย’ โดยบางคนนิยมเรียกว่า ‘ทำเนียบภาษา’ ซึ่งสอดคล้องกับพาร์คินสัน (Parkinson, 1985) ที่ให้คำอธิบายความหมายทางสังคมไว้ในทำนองเดียวกันว่า เป็นความหมายที่แสดงให้เห็นความเชื่อของผู้พูดว่าผู้พูดเป็นใคร ผู้ฟังเป็นใคร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเป็นอย่างไร

หลังจากพิจารณาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างในเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ เพศ และการศึกษาต่างกันไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงว่าปัจจัยทางสังคมของผู้พูดไม่มีผลทำให้ข้อมูลที่ได้แตกต่างกัน แต่พบว่าข้อมูลของคำว่า *เกรงใจ* ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันไปตามมิติการใช้ภาษา เช่น สถานภาพทางสังคมของผู้พูดและผู้ฟังเป็นอย่างไร ผู้พูดสนิทสนมกับผู้ฟังมากน้อยแค่ไหน และความเป็นทางการของสถานการณ์เป็นอย่างไร ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความหมายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับมิติการใช้ (uses) ตามแนวคิดของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2550) และ ลีช (Leech, 1981) แต่ไม่ได้มุ่งหาความหมายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคมของตัวผู้พูด (user)

งานวิจัยนี้ ได้จำแนกรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเป็น 3 รูปแบบตามแนวคิดของกัลยา ดิงศักดิ์ และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531) ที่เสนอไว้ในงานวิจัยเรื่อง *การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์* โดยได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังไว้ว่ามี 3 รูปแบบ คือ 1) ความสัมพันธ์แบบสมดุลง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน คนรู้จักกัน และไม่รู้จักกัน 2) ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมไม่เท่ากัน เช่น ญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย สามีกับภรรยา นายกับบ่าว เป็นต้น และ 3) ความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่นอกเหนือไปจาก 2 แบบที่กล่าวมาแล้ว เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเท่ากัน สูงกว่า หรือต่ำกว่า เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

แนวคิดข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์แต่ละรูปแบบนั้น เกี่ยวข้องกับตัวแปรทางสังคมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ความสัมพันธ์แบบสมดุลง เกี่ยวข้องกับตัวแปรเรื่องความสนิทสนม ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง เกี่ยวข้องกับตัวแปรเรื่องสถานภาพทางสังคมของผู้พูดเมื่อเทียบกับผู้ฟัง และความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง เกี่ยวข้องกับตัวแปรเรื่องบทบาททางสังคมของผู้พูดเมื่อเทียบกับผู้ฟัง ซึ่งจากตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ทำให้จำแนกความสัมพันธ์แต่ละรูปแบบได้เป็นรูปแบบย่อย 2 รูปแบบ กล่าวคือ ความสัมพันธ์แบบสมดุลง จำแนกเป็นความสัมพันธ์แบบสนิทสนม และไม่สนิทสนม ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง จำแนกเป็นความสัมพันธ์แบบผู้พูดมีสถานภาพสูงกว่า และต่ำกว่าผู้ฟัง และความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง จำแนกเป็นความสัมพันธ์แบบผู้พูดเป็นผู้ให้บริการ และผู้พูดเป็นผู้รับบริการ ส่วนในแง่ตัวแปรความเป็นทางการ จะจำแนกเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

ในการตัดสินใจว่า *เกรงใจ* พบในความสัมพันธ์หรือวัจนลีลาใด จะพิจารณาจากตัวบ่งชี้ทางภาษาที่พบร่วมกับรูปแปรดังกล่าว ซึ่งประเภทหลัก ๆ ได้แก่ คำอนุภาค คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำสรรพนามบุรุษที่ 2 และคำเรียกขาน โดยจะถือว่ารูปแปรที่พบร่วมกับตัวบ่งชี้ใด ๆ จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง และสถานการณ์การใช้ภาษาในแบบนั้น ๆ โดยในแง่คำอนุภาค จะอาศัยแนวคิดของคูก (Cooke, 1968; 1989) และ อิวาซากิ และ อิงคภิรมย์-โฮริ (Iwasaki and Ingkaphirom Horie, 2000) ที่ได้สรุปคำอนุภาคที่แสดงความเป็นทางการในภาษาไทยไว้ว่า ได้แก่ *ค่ะ* และ *ครับ* ส่วนคำอนุภาคที่แสดงความสนิทสนมและไม่เป็นทางการ ได้แก่ *หะ* *วะ* *จ๊ะ* *เฮ้* *ฮ้า* *หยะ* โดยอิวาซากิและอิงคภิรมย์-โฮริ (อ้างแล้ว) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่านอกจากจะแสดงความสนิทสนมแล้ว *จ๊ะ* ยังแสดงความเป็นทางการได้ด้วย

นอกจากนี้ คูก (Cooke, 1968) ยังได้จำแนกคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เป็น 3 ประเภทตามระดับความเป็นทางการและความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง ไว้ดังนี้ คือ 1) คำอนุภาคที่แสดงความเป็นทางการมาก ได้แก่ *กระผม* และ *ผม* พบในผู้พูดเพศชาย ใช้พูดกับคนที่เท่ากันและสูงกว่า *ดิฉัน* พบในผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับคนที่สูงกว่าหรือเท่ากัน 2) คำอนุภาคที่เป็นทางการระดับกลาง ได้แก่ *ฉัน* ที่พบทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง กรณีที่พบในผู้พูดเพศชาย จะพบเมื่อพูดกับเพศชาย

ที่ต่ำกว่า หรือเพศหญิงที่สนิทสนม กรณีที่พบในผู้พูดเพศหญิง จะพบเมื่อพูดกับเพศหญิงที่เท่ากัน หรือต่ำกว่า เรา พบทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้พูดกับผู้ที่ต่ำกว่าหรือพูดกับเพื่อนเพศเดียวกัน และ 3) คำอนุภาคที่เป็นทางการในระดับต่ำ ได้แก่ *เค้า* พบในผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับผู้ที่สนิทสนม และ *กู* ที่พบทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้พูดกับเพื่อนเพศเดียวกันที่สนิทสนม

ทำนองเดียวกับคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ที่คุกได้จำแนกเป็น 3 ประเภทตามระดับความเป็นทางการและความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง ไว้ดังนี้ คือ 1) คำอนุภาคที่แสดงความเป็นทางการมาก ได้แก่ *คุณ* ใช้เป็นคำสุภาพทั่วไปทั้งในเพศชายและหญิง ใช้พูดกับคนที่เท่ากันและสูงกว่า 2) คำอนุภาคที่เป็นทางการระดับกลาง ได้แก่ *เธอ* พบในผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับเพศหญิงที่สนิทสนม และ *นาย* พบทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้พูดกับเพื่อนทั้งเพศชายและหญิงที่สนิท และ 3) คำอนุภาคที่เป็นทางการในระดับต่ำ ได้แก่ *ตัว* พบในผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับเพื่อนหญิงที่สนิทสนม และ *เรา* ที่พบทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้พูดกับคนที่ต่ำกว่า

ในแง่ของคำเรียกขาน จะพิจารณาจากทฤษฎีคำเรียกขาน ที่กัลยา ดิงศักดิ์ย์ และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531) ได้เสนอไว้ว่า โดยทั่วไปผู้พูดจะใช้เกณฑ์เรื่อง ‘ความเคารพ’ และ ‘ความสนิทสนม’ เป็นตัวเลือกคำเรียกขาน กล่าวคือ หากผู้พูดใช้ชื่อ เช่น แดง สมศรี ในความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง แสดงว่าผู้พูดให้ความเคารพผู้ฟังน้อยมากหรือไม่ให้เลย แต่ถ้าเป็นในความสัมพันธ์แบบสมดุลง แสดงว่าผู้พูดให้ความสนิทสนมกับผู้ฟังมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าใช้ คำนำหน้า แต่ลำพัง เช่น คุณ ท่าน แสดงว่าผู้พูดเคารพผู้ฟังมากในความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง และแสดงความสนิทสนมน้อยมากในความสัมพันธ์แบบสมดุลง ส่วนคำนำหน้า + ชื่อ เช่น คุณสมศรี จะอยู่ระหว่างกลางของ 2 รูปแบบที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากตัวบ่งชี้ข้างต้นแล้ว ยังพิจารณาว่า *เกรงใจ* พบในรูปแบบความสัมพันธ์ และความเป็นทางการแบบใด ตามแนวคิดของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2550: 140) ที่ได้สรุปไว้ว่า วัจนลีลาเป็นทางการคือรูปแบบของภาษาที่มีลักษณะสมบูรณ์ทุกด้าน โดยไม่มีคำสแลงหรือคำย่อ รูปประโยคเต็ม ไม่มีการละคำ ผู้ใช้จะระมัดระวังและต้องเตรียมล่วงหน้า รูปแบบของภาษาลักษณะนี้จึงใช้พูดกับบุคคลที่สูงกว่า และใช้พูดเรื่องจริงจัง ตรงข้ามกับวัจนลีลาแบบไม่เป็นทางการที่ใช้ในสถานการณ์ที่ไม่มีพิธีการ ใช้พูดกับคนที่สนิทสนมหรือต่ำกว่าผู้พูด และใช้พูดเรื่องเบา ๆ ไม่จริงจัง ดังนั้น งานวิจัยนี้จะถือว่า *เกรงใจ* ที่ปรากฏร่วมกับรูปภาษาที่แสดงความสนิทสนม เช่น คำซ้ำ ภาษาพูด คำสแลง หรือคำอุทาน บ่งชี้ว่าผู้พูดสนิทสนม หรือต่ำกว่าผู้ฟัง และพบในวัจนลีลาแบบไม่เป็นทางการ แต่หากพบรูปแปรเหล่านี้ในรูปประโยคที่ซับซ้อน หรือเยิ่นเย้อจะถือว่าเป็นรูปแบบภาษาในวัจนลีลาแบบไม่เป็นทางการ ที่ใช้พูดกับผู้ฟังที่สูงกว่าผู้พูด โดยงานวิจัยนี้จะแบ่งวัจนลีลาออกเป็น 2 ระดับ คือ เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เนื่องจากมีข้อดี คือ เป็นการแบ่งแบบกว้าง ๆ ที่ประยุกต์เข้ากับภาษาในทุกสังคม (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, (2550: 140)) โดยจะถือว่าคำอนุภาค และคำสรรพนามที่พบในความเป็นทางการระดับกลางและต่ำ ตามแนวคิดของ

คุก (Cooke, 1968; 1989) แสดงรูปแบบการใช้ภาษาในวัจนลีลาแบบไม่เป็นทางการ ส่วนคำอนุภาค และคำสรรพนามที่พบในความเป็นทางการสูง แสดงรูปแบบการใช้ภาษาในวัจนลีลาแบบเป็นทางการ

ผลการวิเคราะห์ข้อความที่มีคำว่า *เกรงใจ* พบร้อยละในการปรากฏเมื่อผู้พูดใช้พูดกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แตกต่างกันดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ร้อยละในการปรากฏของ *เกรงใจ* จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง	ร้อยละ
แบบสมดุลง	99.5
แบบไม่สมดุลง	0.5
แบบเป็นกลาง	0
100	100

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมในการใช้ *เกรงใจ* เมื่อพูดกับผู้ฟังที่มีรูปแบบความสัมพันธ์แตกต่างกันว่า ผู้พูดจะใช้ *เกรงใจ* เมื่อพูดกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แบบสมดุลง และไม่สมดุลงกับผู้พูดเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 99.5 และร้อยละ 0.5 ตามลำดับ แต่ไม่ใช้พูดกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง หรือคิดเป็นร้อยละ 0 โดยผู้พูดใช้ *เกรงใจ* เมื่อพูดกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แบบสมดุลงมากกว่าความสัมพันธ์อีก 2 รูปแบบอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงว่า *เกรงใจ* มีความสัมพันธ์กับความสัมพันธแบบสมดุลง ดังนั้น ในตารางต่อไปจะพิจารณาเฉพาะตัวแปรทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบความสัมพันธ์แบบสมดุลง คือ ความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟัง เพื่อดูว่าร้อยละในการปรากฏของการใช้คำว่า *เกรงใจ* เมื่อพูดกับผู้ฟังที่สนิทสนม และไม่สนิทสนมเป็นอย่างไร โดยอัตราการปรากฏของ *เกรงใจ* จำแนกตามความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟัง แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ร้อยละการปรากฏของ *เกรงใจ* จำแนกตามความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟัง

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง	ร้อยละ
สนิทสนม	29.1
ไม่สนิทสนม	70.9

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าในความสัมพันธ์แบบสมดุลง ผู้พูดใช้ *เกรงใจ* เมื่อพูดกับผู้ฟังที่สนิทสนมกันน้อยกว่าเมื่อพูดกับผู้ฟังที่ไม่สนิทสนมกันอย่างเห็นได้ชัด คิดเป็นร้อยละ 29.1 และร้อยละ 70.9 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่าความสนิทสนม คือ ปัจจัยที่ทำให้ผู้พูดเลือกใช้คำว่า *เกรงใจ* ดังนั้น *เกรงใจ* จึงสื่อความหมายเรื่องความสนิทสนม

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังแล้ว งานวิจัยนี้ยังทดสอบตัวแปรทางสังคมเรื่องความเป็นทางการของสถานการณ์ โดยพบอัตราการใช้ *เกรงใจ* ดังนี้

ตารางที่ 3: ร้อยละการปรากฏของ *เกรงใจ* จำแนกตามความเป็นทางการ

ความเป็นทางการ	ร้อยละ
ไม่เป็นทางการ	27.8
เป็นทางการ	72.2

ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า เมื่อพูดกับผู้ฟังในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ ผู้พูดจะใช้ *เกรงใจ* น้อยกว่าเมื่อพูดกับผู้ฟังในสถานการณ์ที่เป็นทางการอย่างเห็นได้ชัด คิดเป็นร้อยละ 27.8 และร้อยละ 72.2 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่าความเป็นทางการ คือ ปัจจัยที่ทำให้ผู้พูดเลือกใช้ *เกรงใจ* ดังนั้น *เกรงใจ* จึงสื่อความหมายเรื่องความเป็นทางการ

ข้อมูลในตารางที่ 2 และ 3 ทำให้สรุปได้ว่า *เกรงใจ* จะปรากฏเมื่อผู้พูดไม่สนิทสนมกับผู้ฟัง และในสถานการณ์ที่เป็นทางการ โดยจะพบร่วมกับรูปภาษาที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จะตามหลังด้วยอนุภาค ได้แก่ *นะคะ นะครับ ค่ะ ครับ* ซึ่งเป็นคำอนุภาคที่เป็นทางการ ตามแนวคิดของคูก (Cooke, 1968; 1989) และ อิวาซากิ และ อิงคภิรมย์-โฮริ (Iwasaki and Ingkaphirom Horie, 2000) โดยพบน้อยมากที่ไม่ตามหลังด้วยคำอนุภาคใด ๆ ทั้งนี้อาจพบร่วมกับคำสรรพนามบุรุษที่ 1 หรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าพบ คำสรรพนามนั้นจะเป็นคำที่ใช้พูดกับคนที่เท่ากันหรือสูงกว่าในสถานการณ์ที่เป็นทางการ ตามแนวคิดของคูก (Cooke, 1968) เช่น *ผม* ในผู้พูดเพศชาย หรือ *ดิฉัน* ในเพศหญิง โดยอาจจะคำสรรพนามเอาไว้หรือไม่ก็ได้ เช่น ‘*เกรงใจ, จังเลยคะ ต้องขอบคุณมาก ๆ นะคะ*’ ในประโยคที่ (30) และ ‘*เกรงใจ, อะครับ บ้านอยู่คนละทางกันเลย แต่ก็ขอบคุณนะครับ*’ ในประโยคที่ (33)

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายประจำคำ ความหมายทางวัฒนธรรมและความหมายทางสังคมของคำว่า *เกรงใจ* และวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยจากความหมายดังกล่าว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า *เกรงใจ* มีความหมายประจำคำ 3 ความหมาย คือ ‘ยำเกรง’ ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ และ ‘กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อาจเป็นการรบกวน’ มีความหมายทางวัฒนธรรม 3 ความหมาย คือ วัฒนธรรมตอบรับ วัฒนธรรมปฏิเสธ และวัฒนธรรมขอบคุณ มีความหมายทางสังคม 2 ความหมาย คือ ผู้พูดมีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าผู้ฟัง และผู้พูดไม่สนิทสนมกับผู้ฟัง โดยพบว่าความหมายประจำคำ และความหมายทางวัฒนธรรมแต่ละความหมายมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ *เกรงใจ*₂ ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘กลัวว่า...

จะไม่พอใจ' ใช้สื่อวัจนกรรมตอบรับ และวัจนกรรมปฏิเสธ ส่วน *เกรงใจ*₃ ที่มีความหมายประจำคำว่า 'กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อาจเป็นการรบกวน' ใช้แสดงวัจนกรรมขอบคุณ โดยพบว่าผู้พูดจะใช้ *เกรงใจ* เมื่อตนเองมีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าผู้ฟัง หรือไม่สนิทสนมกับผู้ฟัง

การใช้ *เกรงใจ*₁ แสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมให้ความสำคัญเคารพ *ผู้ใหญ่* อย่างมาก ซึ่งหมายรวมถึงทั้ง *ผู้มีพระคุณ* เช่น พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ ครู อาจารย์ และบุคคลแปลกหน้าที่มีอายุมากกว่า หรือ *ผู้ที่มีอำนาจ* เช่น นายกรัฐมนตรี หัวหน้าพรรค หัวหน้ากลุ่ม หรือผู้ที่มีอำนาจบังคับบัญชาในสายงานมากกว่า โดยได้วางข้อกำหนดไว้ว่า *ผู้น้อย* ต้องให้ความสำคัญเคารพ *ผู้ใหญ่* และแสดงความเคารพผ่านการปฏิบัติตนและคำพูดอย่างเหมาะสมเมื่ออยู่ต่อหน้า *ผู้ใหญ่* การปฏิบัติตนเพื่อแสดงความเคารพวิธีหนึ่ง คือ การแสดงการความ *เกรงใจ*₁ หรือ 'ยำเกรง' เช่น ลูก *เกรงใจ*₁ พ่อแม่ นักเรียน *เกรงใจ*₁ อาจารย์ ลูกน้อง *เกรงใจ*₁ เจ้านาย หรือนักการเมือง *เกรงใจ*₁ ผู้มีอิทธิพล แต่ไม่พบการใช้ *เกรงใจ*₁ ในทิศทางที่กลับกันเช่นนี้สะท้อนให้เห็นสภาพโครงสร้างสังคมไทยว่าเป็นแบบแนวตั้ง มีการแบ่งคนในสังคมออกเป็นลำดับชั้น คือ *ผู้ใหญ่* ซึ่งมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า และ *ผู้น้อย* ซึ่งมีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่า โดยคนส่วนใหญ่ในสังคมให้ความสำคัญและเคารพ *ผู้ใหญ่* ค่อนข้างมากสอดคล้องกับที่สุพัตรา สุภาพ (2537) ได้อธิบายไว้ว่าครอบครัวไทยจะยำเฝ้าเรื่องอาวุโสตั้งแต่วัยเด็ก โดยน้องต้องเคารพพี่ ป้า น้า อา โดยเฉพาะ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นการยำเฝ้าเรื่องวัยวุฒิ โดยเฉพาะในชนบท จึงทำให้ชาวชนบทไม่กล้าเสนอความคิดริเริ่มที่มีเหตุผลที่เป็นการขัดความประสงค์ของ *ผู้ใหญ่* ส่วนในเมือง ลำดับอาวุโสก็ยังเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ให้เกียรติผู้อาวุโสหรือไม่ผู้อาวุโสมักจะดำรงตำแหน่งสูงตามลำดับ คล้ายกับในสังคมเกาหลีที่ยูน (Yoon, 2004) ได้สรุปไว้ว่า สังคมเกาหลีเชื่อว่าคนในสังคมนั้นมีสถานภาพไม่เท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นภายในครอบครัวหรือภายในกลุ่มทางสังคมใด ๆ โดยมองว่าความสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้นเป็นแบบลำดับชั้นหรือแนวตั้ง และแบ่งคนในสังคมออกเป็นกลุ่มใหญ่ โดยพิจารณาจากการใช้หรือไม่ใช้ honorific ได้แก่ กลุ่มผู้ฟังที่ผู้พูดต้องใช้ honorific เมื่อสนทนาด้วย และกลุ่มผู้ฟังที่ผู้พูดที่ไม่ต้องใช้ honorific เมื่อสนทนาด้วย

การแบ่งลำดับชั้นของสังคมไทย และให้ความสำคัญเคารพ *ผู้ใหญ่* ได้รับอิทธิพลจากระบบการปกครองของไทยในสมัยอยุธยา ที่เป็นแบบ *เทวสิทธิ์* หรือ *สมมติเทพ* โดยมีหลักการว่าพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นสมมติเทพ ตามคตินิยมของพราหมณ์ ดังนั้น จึงต้องมีระเบียบพิธีการต่าง ๆ มากมาย แม้แต่ภาษาที่ใช้กับพระมหากษัตริย์ก็ได้บัญญัติขึ้นใช้เฉพาะกับพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่เราเรียกว่า *ราชาศัพท์* (ณัฐพงศ์ รักงาม และ เนรมิตร จิตรักษา, 2550) โดยสังคมไทยในสมัยอยุธยาแบ่งคนในสังคมออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ ขนชั้นปกครอง ได้แก่ พระมหากษัตริย์ เจ้านายชั้นสูง ขุนนาง และพระสงฆ์ และชนชั้นถูกปกครองคือ ไพร่ และทาส (จุจฤดี คงสุวรรณ และ ภัทรพันธ์ พันธุ์, 2550) แต่การแบ่งลำดับชั้นในสังคมไทยไม่ได้เป็นแบบตายตัวเหมือนการแบ่งชนชั้นตามระบบวรรณะของชาวอินเดีย แต่เป็นการแบ่งตามความสามารถ หากมีความรู้ดีการศึกษาดี

ก็สามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้ นอกจากนี้ สังคมไทยยังยึดสถานภาพ ทรัพย์ เกียรติยศ อาชีพ การศึกษา อำนาจ และคุณงามความดี เป็นเกณฑ์ในการจัดสถานภาพทางชนชั้นของบุคคล สอดคล้องกับทิวังศ์วิมานนท์ (Vongvipanond, 1994) ได้นำเสนอไว้อย่างน่าสนใจว่า คนไทยจะมองทุกอย่างเป็นระบบลำดับชั้น ดังจะเห็นได้จากคำพูด *ที่ต่ำที่สูง* ที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยมองว่าคนในสังคมอาจสูงหรือต่ำ แตกต่างกันไปตามอายุ พื้นฐานทางครอบครัว อาชีพ และมีสถานภาพบางอย่าง เช่น ถ้าเป็นพระก็จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพ คนอายุมากกว่าจะได้รับ ความเคารพ โดยคำสรรพนามคือคำที่เด่นชัดที่สุดที่แสดงให้รู้ว่าผู้พูดวางตนเองและผู้ฟังไว้ในลำดับชั้นไหน ความคิดเห็นของผู้พูดเกี่ยวกับระดับความห่าง หรือความใกล้ชิด หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเป็นอย่างไร นอกจากนี้ คนไทยยังได้จัดลำดับส่วนของร่างกายด้วย โดยมองว่าศีรษะ และหน้า คือส่วนที่สูงกว่าส่วนอื่นในร่างกาย ดังจะเห็นได้จากการที่พบว่ามีคำและอุปสรรคณ์ที่เกี่ยวกับหัวและหน้ามากกว่าส่วนอื่นของร่างกาย และสิ่งนี้อาจอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดคนไทยจึงไม่ชอบให้ผู้อื่นจับศีรษะ หรือใช้เท้าชี้มาที่ยังผู้พูด

การที่พบว่าผู้พูดใช้ *เกรงใจ*₂ เพื่อขยายกริยา ‘พูด’ ขวนให้คิดได้ว่าตามปกติแล้ว การพูดหรือกระทำการอย่างอื่น ผู้พูดมักจะต้อง *เกรงใจ*₂ อีกฝ่ายหนึ่ง ยกเว้นกรณีที่ผู้พูดได้ขออนุญาตก่อน หรืออีกฝ่ายหนึ่งนั้นให้อนุญาตผู้พูดจึงสามารถพูดอย่าง ‘ไม่ต้องเกรงใจ’ ได้ แสดงว่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สังคมไทยคาดหวังให้ผู้พูด ‘พูดแบบเกรงใจ’ ซึ่งน่าจะหมายถึง การพูดทุกรูปแบบที่อาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกไม่สบายใจ เช่น พูดมาก พูดในสิ่งที่ผู้ฟังไม่ต้องการได้ยิน พูดไร้สาระ ในทางตรงกันข้าม ‘การพูดแบบไม่ต้องเกรงใจ’ ไม่ใช่วิธีการพูดโดยทั่วไปที่คนส่วนใหญ่ยอมรับได้ เนื่องจากการพูดแบบนี้ อาจทำให้ผู้อื่นรู้สึกไม่สบายใจ ไม่พอใจ ขุ่นเคือง หรือรำคาญใจ ดังนั้น จึงควรต้องเอาใจเขามาใส่ใจเราว่า หากเราต้องการให้ผู้อื่นเกรงใจ เราก็ควรเกรงใจผู้อื่นด้วยเช่นกัน’ โดยผู้วิจัยมองว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องการพูดค่อนข้างมาก เพราะนอกจากจะกำหนดแบบแผนความประพฤติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า ‘ควรพูดอย่างเกรงใจ’ แล้ว ยังพบคำสอนเกี่ยวกับการพูดในรูปสุภาษิตจำนวนมาก อาทิ ‘พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง’ ‘ปลาหมอตายเพราะปาก’ ‘สำเนียงส่อภาษา กริยาส่อสกุล’ ‘พูดดีเป็นศรีแก่ปาก’ และ ‘ปากเป็นเอก เลขเป็นโท’ ซึ่งเหตุผลที่ให้ความสำคัญกับการพูดดังที่ปรากฏในคำสอนจำนวนมากเช่นนี้ อาจสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับการคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นค่อนข้างมาก ดังนั้น จึงทำให้ต้องระมัดระวังคำพูดของตนไม่ให้ทำร้ายความรู้สึกของผู้อื่น

‘การรบกวนผู้อื่น’ คือ สิ่งหนึ่งที่ผู้พูดไม่ต้องการให้เกิด เนื่องจากมองว่าอาจทำให้ผู้อื่นจะรู้สึกไม่สบายใจ ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้อื่นรู้สึกไม่ดีดังกล่าว ผู้พูดจึงพูดว่า *เกรงใจ*₂ เพื่อสื่อความหมายว่า ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึงทั้งในแง่สิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น การรบกวนเวลา การรบกวนความรู้สึก หรือรบกวนจิตใจ และสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น รบกวนแรงงานโดยการขอให้ผู้อื่นทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ตน ซึ่งในกรณีผู้พูดมองว่าตนอาจรบกวนผู้ฟังไม่มากจนเกินไปก็อาจ

ยอมรับให้ผู้ฟังกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ตนเอง แต่หากมองว่าจะรบกวนจนทำให้ผู้ฟังเดือดร้อน ผู้พูดก็จะปฏิเสธว่าตนไม่ต้องการรบกวน แม้ว่าในโดยแท้จริงแล้วผู้พูดอาจต้องการรบกวนผู้ฟังก็ได้ ซึ่งการใช้ *เกรงใจ* นี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้พูดเลือกที่จะคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟังมากกว่าความรู้สึกของตัวเอง และได้นำหลักพุทธศาสนาเรื่องการไม่เบียดเบียนผู้อื่นมาประยุกต์ใช้ได้อย่างกลมกลืน

นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องความสุภาพค่อนข้างมาก ทั้งทางด้านความประพฤติและคำพูด โดยความสุภาพทางด้านความประพฤติแสดงออกโดยการแสดงความยำเกรง ไม่เบียดเบียน หรือรบกวนให้ผู้อื่นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไม่เต็มใจให้ผู้พูด ส่วนความสุภาพในด้านคำพูดแสดงผ่านการใช้คำว่าเกรงใจให้เหมาะสมกับปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ของคู่สนทนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องความสุภาพและคำว่า ‘เกรงใจ’ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างแน่นแฟ้น โดยคำว่า ‘เกรงใจ’ เป็นเครื่องมือที่ผู้พูดใช้แสดงความสุภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยกับอินทจักร (Intacharkra, 2011) ที่มองว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับ ‘ความเกรงใจ’ เป็นอย่างมาก และแนวคิดเรื่องดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการสื่อสารของคนในสังคมไทย

รายการอ้างอิง

- กัลยา ดิงศภัทัย (ม.ร.ว.) และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2531). *การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คริสโตเฟอร์ โรท์. (2549). *Cross-cultural ฝรั่งไม่เข้าใจ คนไทยไม่เก็ท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ WPS (Thailand). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชาภาษาศาสตร์. (2553). *คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ*. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2553, สืบค้นจาก <http://ling.arts.chula.ac.th/ThaiConc>
- ชาย โพธิสิตา. (2535). ‘ไม่เป็นไร’ ใน *คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย*. บรรณาธิการ สุวรรณ สถาอานนท์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 329-336.
- ณัฐพงศ์ รักงาม และ เนรมิตร จิตรักษา. (2550). *บทที่ 4 การเมืองการปกครองไทย*. วันที่ค้นข้อมูล 25 ธันวาคม 2554, จากเว็บไซต์ <http://social.cru.in.th/local/Lesson/PDF/6.pdf>
- ดุจดดี คงสุวรรณ และ ภัทรพันธุ์ พันธุ์. (2550). *บทที่ 2 พัฒนาการสังคมไทย*. วันที่ค้นข้อมูล 25 ธันวาคม 2554, จากเว็บไซต์ <http://social.cru.in.th/local/Lesson/PDF/4.pdf>
- ทัศนีย์ เมฆดาววัฒนา. (2554). ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจ ‘ความสุภาพ’ ในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงในกลุ่มตัวอย่างระดับอุดมศึกษาของไทย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์* 51(3), 141-166.

- เอี่ยมรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2546). *พจนานุกรมไทย ฉบับอธิบาย 2 ภาษา*. กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.
- นาวรรณ พันธุเมธา. (2544). *คลังคำ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- บรรเทิง พาพิจิตร. (2549). *ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ*. โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชัน.
- พัทยา สายหู และคณะ. (2515). เอกลักษณ์ของสังคมไทยในอนาคต. ใน: *บันทึกการสัมมนาเรื่อง เอกลักษณ์ของสังคมไทยในอนาคต*. จัดโดยคณะกรรมการอนุรักษศิลปกรรม แห่ง สมาคมสถาปนิกสยาม ใน พระบรมราชูปถัมภ์ ณ สยามสมาคม วันที่ 5-7 กุมภาพันธ์ 2514. กรุงเทพฯ. หน้า 25-104.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2548). *คนไทยในอดีต*. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- วิลเลียม คลอสเนอร์. (2530). *สะท้อนวัฒนธรรมไทย เล่ม 1*. (แปลจาก Reflections on Thai Culture โดย ชัตติยา กรณสูตร). กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2537). *สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุระ ศิริมหาวรรณ. (2546). *ค่านิยมเรื่องความเกรงใจกับความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานระหว่างพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). *ภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แอนดรู บีกส์. (2547). *เกรงใจแปลว่าอะไรเป็นภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดับเบิลนายน.
- Cooke, Joseph R. (1968). *Pronominal reference in Thai, Burmese, and Vietnamese*. Berkeley: University of California Press.
- Cooke, J.R. (1989). 'Thai sentence particles: forms, meanings, and formal-semantic variations'. In *Papers in Southeast Asian Linguistics No. 12, Thai Sentence Particles and Other Topics*. Australia: Australian National University, pp. 1-90.
- Goddard, Cliff. (2004). *Speech-acts, values and cultural scripts: a study in Malay ethnopragmatics*. Retrieved January 18, 2010 from <http://combs.anu.edu.au/SpecialProj/ASAA/biennial-conference/2004/Goddard-C-ASAA2004.pdf>
- _____. (2006). Cultural script. In: Jef Verschueren, Jan-Ola Ostman. (Eds.), *Handbook of Pragmatics*. John Benjamins Publishing Company.
- Goddard, Cliff & Wiezbicka, Anna. (2004). Cultural scripts: What are they and what are they good for? *Intercultural Pragmatics* 1(2), 153-166.

- Hongladarom, Krisadawan. (2007). 'Don't blame me for criticizing you...': A study of metapragmatic comments in Thai. In *Metapragmatics in Use*. Edited by Wolfram Bublitz and Axel Hubler. Amsterdam: John Benjamins, pp. 29-48.
- Intachakra, Songthama. (2011). *Politeness motivated by the "heart" and "(ir)rationality" in Thai culture*. (in press).
- Iwasaki, Shoichi & Ingkaphirom Horie, Preeya. (2000). Creating Speech Register in Thai Conversation. *Language in Society* 29 (4), 519-554.
- Leech, G.N. 1981. *Semantics*. Harmondsworth: Penguin.
- Parkinson, D.B. (1985). *Constructing the social context of communication: Terms of address in Egyptian Arabic*. Berlin, Germany: Mouton de Gruyter.
- Vongvipanond, Peansiri. (1994). *Linguistic perspectives on Thai culture*. Retrieved December 25, 2011 from http://www.thaihealingalliance.com/membersonly/Research_and_Other_Items_of_Interest/Linguistic%20Perspectives%20of%20Thai%20Culture.pdf
- Wiezbicka, Anna. (1997). *Understanding Cultures through Their key words English, Russian Polish, German and Japanese*. Oxford: Oxford University Press.
- Winchitz, Michaela R. (2001). Social Meanings in German Interactions: An Ethnographic Analysis of the Second-Person Pronoun Sie. *Research on Language and Social Interaction* 34 (3), 337-369.
- Yoon, Kyung Joo. (2004). Not just words: Korean social models and the use of honorifics. *Intercultural Pragmatics* 1(2), 189-210.